MILAN

KUNDERA

LENTOAREA

HUMANITAS

LENTOAREA

Milan Kundera s-a născut în 1929, în Cehoslovacia.
În 1975 s-a stabilit în Franţa.

OPERE ALE LUI MILAN KUNDERA

Scrise în cehă:

Gluma, roman
Iubiri caraghioase, nuvele
Viaţa e în altă parte, roman
Valsul de adio, roman
Cartea visului şi a uitării, roman
Insuportabila uşurătate a fiinţei, roman
Nemurirea, roman

Scrise în franceză:

Jacques şi stăpâmd său. Omagiu lui Denis Diderot, teatru
Arta romanului, eseu
Testamente trădate, eseu
Lentoarea, roman
Ignoranţa, roman

DESPRE OPERA LUI MILAN KUNDERA:

Maria Nemcova Banerjee, *Paradoxuri terminale*
Kvetoslav Chvatik, *Lumea romanescă a lui Milan Kundera*

MILAN KUNDERA

LENTOAREA

Traducere din franceză de
EMANOIL MARCU

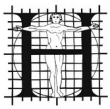

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Coperta seriei
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
KUNDERA, MILAN
Lentoarea / Milan Kundera; trad.: Emanoil Marcu. – Bucureşti: Humanitas, 2004
ISBN 973–50–0700–2

I. Marcu, Emanoil (trad.)

821.1623–31=135.1

MILAN KUNDERA
LA LENTEUR
© Milan Kundera, *La lenteur,* 1985
Orice adaptare, indiferent de formă, a prezentei lucrări este interzisă

© HUMANITAS, 2004, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973–50–0700–2

1

*N*e-a venit chef să petrecem seara şi noaptea la un castel. Multe castele, în Franţa, au devenit hoteluri: un pătrat de verdeaţă pierdut în mijlocul unei întinderi urâte şi golaşe; un colţişor cu alei, arbori şi păsări înconjurat de un păienjeniş de şosele. Sunt la volan şi, în retrovizor, văd o maşină care vine din urmă. Semnalizatorul stânga clipeşte şi toată maşina trepidează de nerăbdare. Şoferul aşteaptă ocazia să mă depăşească; pândeşte momentul la fel cum un uliu pândeşte o vrabie.

Vera, soţia mea, îmi spune:

— La fiecare cincizeci de minute, pe şoselele Franţei moare un om. Uită-te la nebunii ăştia care gonesc lângă noi. Sunt aceiaşi care, rând o bătrână e jefuită sub ochii lor pe stradă, ştiu să fie foarte prudenţi. Cum se face că la volan prind dintr-odată curaj?

Ce să-i răspund? Eventual: omul ghemuit pe motocicletă nu se poate concentra decât la secunda zborului său; se agaţă de o frântură de timp ruptă şi de trecut, şi de viitor; e smuls din continuitatea timpului; e în afara timpului; cu alte cuvinte, se află într-o stare de extaz; uită atunci de vârstă, uită de soţie şi de copii, iar frica dispare, căci frica îşi are sursa în viitor, iar cine s-a eliberat de viitor nu mai are de ce să se teamă.

Viteza este forma de extaz dăruită omului de revoluţia tehnologică. Spre deosebire de motociclist, alergătorul e prezent în trupul său tot timpul, silit să gândească întruna la oboseala şi bătăturile lui; omul care aleargă îşi simte greutatea, vârsta, este mai conştient ca oricând de sine şi de curgerea vieţii sale. Totul se schimbă când, pentru a dobândi viteza, recurge la ajutorul unei maşini: trupul lui iese atunci din joc, iar el savurează o viteză pură, o viteză în sine, o viteză-extaz.

Stranie combinaţie: răceala impersonală a tehnicii şi beţia extazului. Îmi amintesc de o americancă întâlnită în urmă cu treizeci de ani, un soi de aparatcik al erotismului: cu un aer sever şi entuziast, mi-a predat o lecţie (glacial teoretică) despre eliberarea sexuală; cel mai des revenea în discursul ei cuvântul orgasm; am numărat: de patruzeci şi trei de ori. Cultul orgasmului: utilitarismul puritan transpus în viaţa sexuală; eficienţa contra trândăviei; reducerea coitului la un obstacol ce trebuie depăşit rât mai rapid spre a ajunge la o explozie

extatică, unicul scop adevărat al iubirii şi al universului.

De ce a dispărut plăcerea zăbavei? Ah, unde sunt hoinarii de odinioară? Unde-s eroii leneşi ai cântecelor populare, vagabonzii ce vântură lumea şi dorm sub cerul liber? Au dispărut o dată cu drumurile de ţară, cu pajiştile şi poienile, cu natura? Un proverb ceh descrie dulcea lor zăbavă printr-o metaforă: ei contemplă ferestrele Domnului. Iar dne contemplă ferestrele Domnului, acela nu se plictiseşte; e fericit. În lumea de azi, lenea s-a transformat în lipsă de ocupaţie, ceea ce e cu totul altceva: omul lipsit de ocupaţie se simte frustrat, plictisit, e veşnic în căutarea mişcării care-i lipseşte.

Privesc în retrovizor: văd aceeaşi maşină care nu mă poate depăşi din cauza circulaţiei din celălalt sens. Lângă şofer stă o femeie; de ce nu-i povesteşte bărbatul ceva amuzant? De ce nu-i pune mâna pe genunchi? În loc de asta, îl înjură pe şoferul din faţă, care conduce prea încet; şi nici femeii nu-i dă prin gând să-şi mângâie vecinul cu mâna, conduce mental o dată cu el şi mă înjură şi ea.

Mă gândesc la o altă călătorie, petrecută acum mai bine de două sute de ani, călătoria de la Paris spre un castel de la ţară a Doamnei de T. Şi a tânărului cavaler care o însoţea. E prima oară când sunt atât de aproape imul de celălalt, iar atmosfera nespus de senzuală din jurul lor se naşte tocmai din lentoarea ritmului: legănaţi de mişcarea trăsurii, cele două trupuri se ating, întâmplător mai întâi, apoi voit, iar povestea se leagă.

2

Iată ce povesteşte nuvela lui Vivant Denon: un gentilom de douăzeci şi cinci de ani se află într-o seară la teatru. (Nu i se menţionează numele, nici rangul, dar eu mi-l imaginez cavaler.) în loja vecină vede o doamnă (nu-i aflăm decât prima literă a numelui: Doamna de T.), prietena amantei sale, Contesa. După spectacol, doamna îi propune s-o însoţească. Surprins de purtarea ei îndrăzneaţă, şi cu atât mai derutat cu cât fi cunoaşte pe iubitul ei, un anume Marchiz (nu-i vom afla numele; am intrat într-o lume a secretului, în care nu există nume), cavalerul, fără a pricepe nimic, se pomeneşte în caleaşca frumoasei doamne. După o călătorie liniştită şi plăcută, trăsura opreşte undeva la ţară, la peronul unui castel unde îi primeşte, ursuz, soţul

Doamnei de T. Cinează tustrei într-o atmosferă taciturnă şi lugubră, apoi soţul se scuză şi îi lasă singuri.

În acel moment începe noaptea lor o noapte ca un triptic, o noapte ca un parcurs în trei etape: mai întâi se plimbă în parc; apoi fac dragoste într-un pavilion; în fine, continuă într-un alcov secret din castel.

În zori, amanţii se despart. Nereuşind să-şi găsească odaia în labirintul de coridoare, cavalerul revine în parc, unde, uimit, îl întâlneşte pe amantul Doamnei de T. Marchizul, abia sosit la castel, îl salută vesel şi îi dezvăluie motivul straniei invitaţii: Doamna de T. Avea nevoie de un paravan pentru ca el, Marchizul, să rămână ferit de bănuiala soţului. Bucuros că stratagema a reuşit, face haz de tânărul nevoit să joace rolul ridicol de fals amant. Acesta, istovit după noaptea de dragoste, pleacă la Paris cu trăsura pe care i-o oferă Marchizul recunoscător.

Nuvela, intitulată *Fără urmări,* a fost publicată pentru prima oară în 1777; numele autorului era înlocuit (suntem în lumea secretului) cu şase majuscule enigmatice, M.D.G.O.R., pe care, dacă vrem, le putem citi ca: „M. Denon, Gentilhomme Ordinaire du Roi”. Apoi, într-un tiraj foarte mic şi fără nume de autor, a fost republicată în 1779; în 1780 avea să apară sub numele altui scriitor. Noi ediţii au apărut în 1802 şi în 1812, tot fără numele adevăratului autor. În sfârşit, după o perioadă de uitare care a durat jumătate de secol, a fost retipărită în 1866. De atunci, i-a fost atribuită lui Vivant Denon, iar în secolul nostru şi-a câştigat o faimă crescândă. Astăzi se numără printre operele literare ce par să reprezinte cel mai bine arta şi spiritul veacului al XVIII-lea.

3

În limbajul comun, noţiunea de hedonism desemnează o aplecare amorală spre o viaţă de plăceri – şi chiar vicioasă. Este fals, bineînţeles: Epicur, cel mai mare teoretician al plăcerii, a înţeles fericirea într-un mod cât se poate de sceptic: simte plăcere cel care nu suferă. Aşadar, noţiunea fundamentală a hedonismului e suferinţa; iar cum plăcerile aduc adesea mai multă nefericire decât fericire, Epicur nu recomandă decât plăcerile moderate, prudente. Înţelepciunea epicureică are un

fundal melancolic: azvârlit în mizeria lumii, omul constată că singura valoare evidentă şi sigură este plăcerea pe care o poate simţi, oricât de măruntă: o gură de apă proaspătă, o privire îndreptată spre cer (spre ferestrele lui Dumnezeu), o mângâiere.

Modeste sau nu, plăcerile îi aparţin doar celui care le simte, iar un filosof i-ar putea reproşa hedonismului, pe drept cuvânt, că e clădit pe egoism. Totuşi, după mine, nu egoismul e punctul vulnerabil al hedonismului, ci caracterul său (o, cât aş vrea să mă înşel!) dureros de utopic: într-adevăr, mă îndoiesc că idealul hedonist se poate realiza; mă tem că viaţa la care ne îndeamnă el nu este compatibilă cu natura umană.

Veacul al XVIII-lea, în arta sa, a scos plăcerile din ceaţa tabuurilor morale; a dus la naşterea atitudinii pe care o numim libertină şi care emană din tablourile lui Fragonard sau Watteau, din paginile lui Sade, Crébillon-fiul sau Duclos. Iată de ce tânărul meu prieten Vincent adoră, acest secol şi, dacă ar putea, ar purta la rever, ca pe o medalie, efigia Marchizului de Sade. Îi împărtăşesc admiraţia, dar adaug (fără să-l pot convinge cu adevărat) că măreţia acestei arte nu stă în propaganda, ci în analiza pe care o face hedonismului. De aceea consider *Legăturile primejdioase,* de Choderlos de Laclos, unul din cele mai mari romane scrise vreodată.

Preocuparea exclusivă a personajelor sale e cucerirea plăcerii. Totuşi, puţin câte puţin, cititorul înţelege că nu atât plăcerea le tentează, cât cucerirea. Că nu plăcerea şi-o doresc în primul rând, ci victoria. Ceea ce mai întâi pare un joc voios şi libertin se transformă pe nesimţite într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Or, ce are hedonismul în comun cu lupta? Epicur a scris: „Omul înţelept evită orice activitate legată de luptă."

Forma epistolară a *Legăturilor primejdioase* nu e un simplu procedeu tehnic care ar putea fi înlocuit cu oricare altul. Este o formă grăitoare în sine şi ne spune că tot ce au trăit personajele a fost trăit pentru a fi povestit, transmis, comunicat, mărturisit, scris. Într-o lume în care totul se povesteşte, arma cea mai la îndemână şi totodată cea mai ucigaşă e darea în vileag. Valmont, eroul romanului, îi trimite femeii pe care a sedus-o o scrisoare de ruptură care o distruge; iar scrisoarea i-a fost dictată cuvânt cu cu vânt de Marchiza de Merteuil, prietena sa. Mai târziu, din răzbunare, aceeaşi marchiză îi arată o scrisoare confidenţială a lui Valmont rivalului său; acesta îl provoacă în

duel şi Valmont va muri. După moartea lui, corespondenţa intimă dintre el şi marchiză va fi divulgată, iar marchiza va sfârşi proscrisă şi hăituită, dispreţuită de toţi.

Nimic din acest roman nu rămâne secretul exclusiv a două fiinţe; toţi par să trăiască într-o enormă scoică sonoră, unde orice şoaptă răsună, amplificată, în nenumărate, nesfârşite ecouri. Copil fiind, mi s-a spus că, ţinând la ureche o scoică, voi auzi străvechiul vuiet al mării. La fel, în lumea lui Laclos orice cuvânt rostit va fi auzit pe vecie. Acesta să fie veacul al XVIII-lea? Acesta să fie paradisul plăcerii? Sau omul trăieşte dintotdeauna, fără să-şi dea seama, într-o asemenea scoică plină de ecouri? Oricum, nu asta e lumea lui Epicur, care-şi îndeamnă discipolii: „Trăieşte ascuns!”

4

Bărbatul de la recepţie este amabil, mai amabil decât este de regulă personalul unui hotel. Amintindu-şi că mai fusesem aici cu doi ani în urmă, ne anunţă că s-au făcut schimbări importante. Între timp, s-a amenajat o sală de conferinţe pentru diverse întruniri, s-a construit o piscină superbă. Dornici să le vedem, trecem printr-un hol luminos, cu geamuri imense ce dau către parc. La capătul holului, o scară largă coboară la o piscină vastă, faianţată, cu plafon vitrat. Vera îmi aminteşte:

— Aici, data trecută, era o grădiniţă de trandafiri.

Ne lăsăm bagajele în cameră, apoi ieşim în parc. Terasele verzi coboară spre Sena. E frumos, suntem încântaţi, dornici să facem o plimbare mai lungă. Dar după câteva minute apare o şosea, cu maşini ce gonesc; facem cale întoarsă.

Cina e savuroasă, toată lumea e îmbrăcată elegant, parcă ar vrea să aducă un omagiu trecutului, a cărui amintire palpită sub tavanul sălii. La masa vecină s-a aşezat o familie – părinţii şi doi copii. Unul dintre copii cântă cu voce tare. Chelnerul se apleacă peste masa lor cu un platou. Mama îl priveşte insistent, aşteaptă laude pentru copilul care, mândru că e în centrul atenţiei, se urcă pe scaun urlând şi mai tare. Pe chipul tatălui înfloreşte un surâs fericit.

Un vin de Bordeaux excelent, friptură de raţă, desert (specialitatea casei); pălăvrăgim, fericiţi şi lipsiţi de griji. Mai târziu, în cameră, deschid o clipă televizorul. Şi aici sunt copii.

De data asta sunt negri şi muribunzi. Vizita noastră la castel coincide cu perioada în care, zi de zi, săptămâni de-a rândul, ne-au fost arătaţi copiii dintr-o ţară africană cil cărei nume a fost deja uitat (totul s-a petrecut în urmă cu doi-trei ani, cum să ţii minte toate numele astea!), răvăşită de război civil şi de foamete. Copiii sunt slabi, epuizaţi, nu au putere nici să alunge muştele care se plimbă pe feţele lor.

Vera întreabă:

— Oare în ţara asta nu mor şi bătrâni?

Nu, nu, cel mai interesant la foametea aceea, ceea ce a făcut-o unică printre atâtea care-au fost pe pământ, este că secera doar copii. Nu am văzut nici un adult să sufere pe ecran, deşi priveam actualităţile zilnic, anume pentru a avea confirmarea acestei situaţii fără precedent.

E absolut normal, aşadar, că nu adulţii s-au revoltat împotriva acestei cruzimi a bătrânilor, ci copiii, care, cu toată spontaneitatea vârstei lor, au lansat celebra campanie „Copiii Europei trimit orez copiilor Somaliei”. Somalia! Da, bineînţeles! Faimosul slogan mi-a readus în memorie numele! Ce trist că totul a fost deja uitat! Copiii au cumpărat pungi de orez, nenumărate pungi de orez. Impresionaţi de sentimentul de solidaritate planetară ce-i însufleţea pe copii, părinţii au dat banii, iar instituţiile şi-au oferit ajutorul; orezul a fost adunat în şcoli, transportat în porturi, încărcat pe vapoare cu destinaţia Africa şi toată lumea a putut urmări glorioasa epopee a orezului.

Îndată după copiii muribunzi, ecranul este invadat de fetiţe de şase-opt ani, îmbrăcate ca nişte adulte şi care se comportă în felul nostim al cochetelor bătrâne, o, e atât de şarmant, atât de emoţionant, atât de amuzant să vezi copii care fac pe adulţii, fetiţele şi băieţii se sărută pe gură, apoi apare un ins cu un sugar în braţe şi, în timp ce el ne explică modul cel mai eficient de a spăla scutecele murdare, se apropie o femeie planturoasă, deschide gura şi scoate o limbă foarte senzuală care începe să intre în gura flască a insului cu sugarul în braţe.

— Hai să dormim, spune Vera şi stinge televizorul.

5

Copiii francezi sărind în ajutorul copiilor africani îmi evocă, de fiecare dată, chipul intelectualului Berck. Erau, pe atunci, zilele

lui de glorie. Cum se întâmplă adesea cu gloria, a lui a fost provocată de un eşec: să ne reamintim: în anii optzeci ai secolului XX, lumea a fost lovită de flagelul unei boli numite sida, transmisă prin contact sexual şi care, la început, îi secera mai ales pe homosexuali. Luând atitudine contra fanaticilor care o socoteau o justă pedeapsă divină şi îi ocoleau pe bolnavi ca pe nişte ciumaţi, spiritele tolerante fraternizau cu ei şi încercau să demonstreze că atingerea lor nu prezintă niciun pericol. Astfel, deputatul Duberques şi intelectualul Berck au luat prânzul cu un grup de bolnavi de sida, într-un restaurant parizian celebru; atmosfera a fost excelentă şi, ca să nu rateze prilejul de a da un exemplu, Duberques invitase televiziunea la ora desertului. De îndată ce-au apărut camerele de luat vederi, Duberques s-a ridicat, s-a apropiat de un bolnav, l-a săltat de pe scaun şi l-a sărutat pe gura plină încă de ciocolată. Berck a fost luat prin surprindere. A înţeles pe loc că, o dată fotografiat şi filmat, sărutul lui Duberques va deveni nemuritor; s-a ridicat şi s-a gândit intens dacă trebuia să sărute şi el un bolnav.

I prima fază a reflecţiei sale, a respins tentaţia, căci în adâncul sufletului nu prea era convins că un contact cu gura bolnavului e necontagios; în faza următoare, a hotărât să uite de prudenţă, judecând că fotografia merita riscul; totuşi, în faza a treia, elanul spre gura seropozitivă i-a fost curmat de un gând: degeaba săruta şi el un bolnav, tot nu va deveni egalul lui Duberques; din contră, va fi socotit un imitator, un plagiator, sau chiar un slugoi care, grăbindu-se să-l imite pe celălalt, îi va spori gloria. S-a mărginit deci să rămână în picioare şi să surâdă timp. Dar cele câteva secunde de ezitare l-au costat: camera de luat vederi era acolo, iar seara, la telejurnal, toată Franţa i-a citit pe chip cele trei faze ale dilemei sale şi a zâmbit sarcastic. Copiii care colectau orez pentru Somalia au picat la ţanc. Berck a profitat de ocazie ca să lanseze sublima cugetare: „Doar copiii trăiesc în adevăr!”, apoi s-a dus în Africa şi s-a lăsat fotografiat lângă o fetiţă muribundă, cu faţa acoperită de muşte. Fotografia a devenit celebră în lumea întreagă, mai celebră decât poza lui Duberques sărutând bolnavul de sida, căci un copil care moare este mai preţios decât un adult care moare, evidenţă care îi scăpa încă, la vremea aceea, lui Duberques. Acesta însă nu s-a dat bătut şi, peste câteva zile, a apărut la televizor; creştin practicant, ştia că Berck e ateu, de unde ideea să aducă o

lumânare, armă în faţa căreia cedează chiar şi ateii cei mai radicali; în timpul discuţiei cu ziaristul, a scos-o din buzunar şi a aprins-o; perfid, vrând să bagatelizeze preocupările lui Berck pentru ţările exotice, a vorbit despre copiii sărmani de la noi, din satele noastre, din cartierele mărginaşe, după care şi-a îndemnat concetăţenii să iasă în stradă cu o lumânare în mână, la un mare marş prin Paris în semn de solidaritate cu copiii aflaţi în suferinţă; apoi (râzând pe sub mustaţă), l-a invitat pe Berck să i se alăture în fruntea cortegiului. Berck a fost silit să aleagă: să participe la marş cu lumânarea în mână, ca im copil de cor al lui Duberques, ori să refuze şi să se expună oprobriului public. Era o capcană şi, ca s-o evite, a făcut un gest pe cât de îndrăzneţ, pe atât de neaşteptat: s-a hotărât să zboare neîntârziat spre o ţară asiatică unde poporul se revoltase şi să-şi clameze sprijinul pentru cei oprimaţi. Geografia, din păcate, fusese întotdeauna punctul lui slab; pentru el, lumea se împărţea în Franţa şi restul lumii, cu ţinuturi obscure pe care le confunda mereu; aşa se face că a debarcat în altă ţară, plicticos de calmă, pe un aeroport îngheţat, cu legături proaste; timp de opt zile a aşteptat un avion care să-l readucă, flămând şi gripat, la Paris.

— Berck este regele martir al balerinilor, a comentat Pontevin.

Conceptul de balerin e cunoscut doar în micul cerc de amici ai lui Pontevin. E marea lui găselniţă, şi e păcat că nu a dezvoltat-o într-o carte, nici n-a impus-o ca temă de discuţii la întâlnirile internaţionale. Dar lui Pontevin puţin îi pasă de notorietatea publică. Iar amicii îi ascultă cu şi mai multă atenţie amuzată.

6

După Pontevin, toţi oamenii politici de azi sunt un pic balerini şi toţi balerinii sunt amestecaţi în politică, ceea ce, totuşi, n-ar trebui să ne facă să-i confundăm. Balerinul se deosebeşte de omul politic obişnuit prin faptul că nu râvneşte puterea, ci gloria; nu vrea să impună lumii o organizare socială sau alta (e ultimul lucru de care să-i pese), ci să ocupe scena pentru a-şi pune în lumină eul.

Ca să ocupe scena, trebuie să-i împingă afară pe ceilalţi. Ceea ce presupune o tehnică de luptă specială. Lupta pe care-o duce balerinul e numită de Pontevin *judo moral;* balerinul aruncă

mănuşa tuturor; e cineva în stare să fie mai moral (mai curajos, mai cinstit, mai sincer, mai altruist, mai autentic) decât el? Şi foloseşte orice procedeu care-i permite să-i pună pe ceilalţi într-o poziţie moralmente inferioară.

Dacă poate intra în jocul politic, balerinul va refuza ostentativ orice negocieri secrete (care sunt de când lumea terenul adevăratei politici), denunţându-le ca mincinoase, necinstite, ipocrite, murdare; îşi va face propunerile public, pe o scenă, cântând, dansând, şi îi va soma pe ceilalţi să-i urmeze exemplul; insist: nu discret (lăsându-i celuilalt timp de gândire, timp pentru a discuta soluţii alternative), ci în public, şi dacă se poate prin surprindere: „Sunteţi dispuşi chiar acum (ca mine), să renunţaţi la salariul pe luna martie în beneficiul copiilor din Somalia?" Luaţi pe ne aşteptate, oamenii nu vor avea decât două posibilităţi: fie să refuze şi astfel să-şi strice imaginea, să treacă drept duşmani ai copiilor, fie să spună „da" cu o jenă vădită pe care camera de luat vederi o va arăta cu maliţie, la fel cum arătase ezitările bietului Berck la prânzul cu bolnavii de sida. „De ce păstraţi tăcerea, doctore H., când drepturile omului suit batjocorite în ţara dumneavoastră?" întrebarea i-a fost pusă doctorului H. Într-un moment când acesta, aflat în plină operaţie, nu putea răspunde; dar isprăvind de cusut abdomenul deschis, doctorul H. S-a simţit atât de vinovat pentru tăcerea sa, încât a debitat tot ce se aştepta de la el, şi chiar mai mult; apoi balerinul care Ü probozise (şi iată încă un procedeu, extrem de redutabil, al acestui judo moral) l-a mai plesnit o dată: „Mă rog. Deşi e cam târziu..."

Există situaţii (în regimurile dictatoriale, de pildă) când e periculos să iei atitudine public; un balerin e totuşi mai puţin expus decât ceilalţi pentru că el, plimbat sub lumina proiectoarelor, cunoscut peste tot, e protejat de atenţia lumii; are însă admiratori anonimi care, ascultând o chemare pe cât de sublimă pe atât de nesăbuită, semnează petiţii, participă la întâlniri interzise, manifestează în stradă; aceia vor fi trataţi fără mănuşi, iar balerinul, ştiind că o cauză nobilă contează mai mult decât viaţa unui oarecare, nu va ceda nicicând ispitei sentimentale de a-şi reproşa că i-a nenorocit.

Vincent are obiecţii la teza lui Pontevin:

— Se ştie că-l deteşti pe Berck – ca şi noi, de altfel. Totuşi, chiar dacă-i un cretin, a susţinut cauze pe care şi noi le

considerăm juste, sau, dacă preferi, le-a susţinut vanitatea lui. Iar atunci te întreb: dacă vrei să intervii într-un conflict public, să atragi atenţia asupra unei crime, să ajuţi un persecutat, cum poţi, în epoca noastră, să nu fii ori să nu pari balerin?

La care misteriosul Pontevin răspunde:

— Dacă-ţi închipui că voiam să-i atac pe balerini, te înşeli. Îi apăr. Cel care îi detestă pe balerini şi vrea să-i discrediteze se loveşte de un obstacol de netrecut: onestitatea lor. Expunându-se public tot timpul, balerinul se condamnă să fie ireproşabil; el n-a semnat, ca Faust, un pact cu Diavolul; el a semnat un pact cu îngerul: vrea să facă din viaţa lui o operă de artă, iar îngerul îl ajută; căci, nu uita, dansul este o artă! Esenţa balerinului stă în obsesia de a vedea în propria-i viaţă materia unei opere de artă; balerinul nu predică morala, o dansează! Vrea să emoţioneze şi să uimească lumea prin frumuseţea vieţii sale! E îndrăgostit de viaţa lui la fel cum un sculptor poate fi îndrăgostit de statuia pe care o ciopleşte.

7

Sunt idei extrem de interesante şi mă întreb de ce Pontevin nu le face publice. Nici măcar nu e prea ocupat: ca istoric şi doctor în litere, se plictiseşte în biroul lui de la Biblioteca Naţională. Nu-l interesează să-şi facă teoriile cunoscute? Puţin spus: gândul acesta îl oripilează. Cine-şi expune ideile riscă să-i convingă pe ceilalţi, să-i influenţeze, punându-se astfel în rolul celui care vrea să schimbe lumea. Să schimbe lumea! Ce gând monstruos, în ochii lui Pontevin! Nu că lumea, aşa cum e, ar fi admirabilă, însă orice schimbare duce inevitabil la ceva şi mai rău. Apoi, dintr-un punct de vedere mai egoist, orice idee făcută publică se întoarce mai devreme sau mai târziu împotriva autorului ei, stricându-i plăcerea de a o fi gândit. Da, Pontevin e imul dintre marii discipoli ai lui Epicur îşi concepe şi dezvoltă ideile doar pentru că-i face plăcere. Nu dispreţuieşte omenirea, care e pentru el un izvor nesecat de voioase reflecţii sarcastice, dar nici nu simte vreo dorinţă să se apropie prea mult de ea. Este înconjurat de gaşca lui de amici (se întâlnesc cu toţii la Café Gascon), iar acest mic eşantion de umanitate îi este suficient.

Printre aceşti amici, Vincent e cel mai pur, cel mai candid. Am

toată simpatia pentru el şi nu-i reproşez (puţin gelos, ce-i drept) decât adoraţia juvenilă (şi, după mine, exagerată) faţă de Pontevin. Însă chiar şi această prietenie are ceva înduioşător. Când sunt doar ei doi, Vincent e fericit: discută o mulţime de subiecte ce-l pasionează, filosofie, cărţi, politică, îi vin nenumărate idei ciudate şi provocatoare, iar Pontevin, sedus, îi face observaţii, îi inspiră, îl încurajează. Dar e destul să apară o a treia persoană pentru ca Vincent să fie nefericit. Căci Pontevin se transformă pe dată: vorbeşte mai tare şi devine amuzant, prea amuzant pentru gustul lui Vincent.

De pildă: cei doi sunt singuri la cafenea şi Vincent îl întreabă:

— Ce crezi cu adevărat despre ceea ce se întâmplă în Somalia?

Răbdător, Pontevin îi ţine o întreagă prelegere despre Africa. Vincent îi aduce obiecţii, discută, poate mai şi glumesc, dar fără a încerca să strălucească, doar ca să-şi ofere un moment de relaxare în timpul unei discuţii cât se poate de serioase.

Soseşte Machu însoţit de o frumoasă necunoscută. Vincent ar vrea să continue discuţia:

— Totuşi, Pontevin, nu crezi că te înşeli spunând că… şi aduce contraargumente interesante la teoriile amicului său.

Pontevin face o pauză lungă. Pontevin e maestrul pauzelor lungi. Ştie că doar timizii se tem de ele şi că, în criză de idei, se grăbesc să debiteze fraze confuze care-i acoperă de ridicol. Pontevin ştie să tacă atât de maiestuos, că până şi Calea lactee, impresionată de tăcerea lui, îi aşteaptă, nerăbdătoare, răspunsul. Fără a scoate o vorbă, se uită la Vincent care, nu se ştie de ce, îşi lasă pudic ochii în pământ, apoi o priveşte surâzând pe femeie, şi în sfârşit se întoarce iar spre Vincent, cu privirea grea de bunăvoinţă mimată:

— Felul tău de a insista, în prezenţa unei doamne, pe teme prea savante arată un îngrijorător reflux al libidoului tău.

Pe faţa lui Machu înfloreşte celebrul surâs de idiot, frumoasa doamnă plimbă peste Vincent o privire condescendentă şi amuzată, iar Vincent se înroşeşte până-n vârful urechilor; se simte umilit: un prieten, care acum un minut îi trata cu atâta atenţie, e gata dintr-odată să-l acopere de ridicol doar ca să epateze o femeie.

Sosesc şi alţi amici, se aşază, pălăvrăgesc; Machu spune bancuri; cu intervenţii scurte şi seci, Goujard îşi etalează

erudiţia livrescă; femeile râd. Pontevin rămâne tăcut; aşteaptă; când tăcerea s-a copt suficient, spune:

— Prietena mea îmi cere să mă port brutal cu ea.

Dumnezeule, ce bine le mai spune! Până şi cei de la mesele vecine au tăcut şi ascultă; râsul mocneşte în aer, nerăbdător. Ce-o fi aht de amuzant în faptul că prietena îi cere să se poarte brutal? Totul stă pesemne în magia vocii, iar Vincent nu-şi poate reprima invidia, căci, în comparaţie cu vocea lui Ponte vin, a lui este o piculină care încearcă să concureze cu un violoncel. Pontevin vorbeşte încet, nu-şi forţează niciodată vocea, care însă umple sala şi acoperă toate zgomotele lumii.

Pontevin continuă:

— Să mă port brutal... Dar eu nu sunt în stare! Nu sunt brutal! Sunt prea delicat!

Râsul continuă să fremete în aer şi, ca să-l savureze, Pontevin face o pauză.

Apoi spune:

— Din când în când, chem acasă o tânără dactilografă. Într-o zi, în timp ce-i dictam, o apuc dintr-odată de păr şi, plin de bunăvoinţă, o salt de pe scaun şi o trag către pat. La jumătatea drumului, pufnesc în râs şi o las: „Ah, ce gafă, nu dumneata voiai să fiu brutal! Ah, scuză-mă, domnişoară!”

Toată cafeneaua râde în hohote, chiar şi Vincent, care-şi iubeşte iarăşi maestrul.

8

Totuşi, a doua zi, îi spune pe un ton de reproş:

— Pontevin, nu eşti doar marele teoretician al balerinilor, tu însuţi eşti un mare balerin.

Pontevin (puţin stingherit):

— Confunzi conceptele.

Vincent:

— Dacă suntem undeva, noi doi, şi mai apare cineva, locul în care ne aflăm se împarte brusc în două, eu şi noul sosit rămânem la galerie, iar tu începi să dansezi pe scenă.

Pontevin:

— Confunzi conceptele, îţi repet. Termenul de balerin se aplică exclusiv exhibiţioniştilor din viaţa publică. Iar eu detest viaţa publică.

Vincent:

— Ieri, în faţa acelei femei, te-ai purtat ca Berck în faţa unei camere de luat vederi. Ai vrut să monopolizezi atenţia. Ai vrut să iii cel mai bun, cel mai spiritual. Iar împotriva mea ai folosit cel mai vulgar judo al exhibiţionişti lor.

Pontevin:

— Al exhibiţionişti lor, poate. Dar nu era un judo moral! Aşa că te înşeli taxându-mă drept balerin. Balerinul vrea să fie mai moral decât ceilalţi. În timp ce eu am vrut să par mai puţin moral decât tine.

Vincent:

— Balerinul vrea să pară mai moral pentru că marele public este naiv şi consideră că gesturile morale sunt nobile. Dar micul nostru public e pervers, adoră amoralitatea. Iar tu ai folosit contra mea un judo amoral, ceea ce nu contrazice câtuşi de puţin esenţa ta de balerin.

Pontevin (adoptând deodată alt ton, foarte sincer):

— Vincent, dacă te-am rănit, te rog să mă ierţi.

Vincent (înduioşat pe loc de scuzele lui Pontevin):

— Nu am pentru ce să te iert. Ştiu că glumeai.

Nu întâmplător se întâlnesc la Café Gascon. Dintre sfinţii lor tutelari, cel mai mare e d’Artagnan: patronul prieteniei, singura valoare pe care o consideră sacră.

Pontevin continuă:

— În sensul larg al cuvântului (iar în sensul ăsta, da, ai dreptate), în fiecare dintre noi există un bale rin şi recunosc, când văd o femeie, sunt mai balerin decât toţi. Ce pot să fac? Mă ia valul.

Vincent râde cu căldură, din ce în ce mai emoţionat, iar Pontevin continuă pe un ton spăsit:

— Iar dacă sunt, aşa cum ai spus, marele teoretician al balerinilor, probabil că am cu ei ceva în comun, altfel nu i-aş putea înţelege. Da, recunosc, Vincent.

În această fază, amicul pocăit Pontevin redevine teoretician:

— Dar numai foarte puţin, pentru că eu, în sensul exact al acestui concept, nu am nimic în comun cu balerinii. E posibil şi chiar probabil ca adevăraţii balerini, un Berck, un Duberques, să nu simtă în faţa unei femei niciun chef de a se exhiba şi de a seduce. Nu le-ar trece prin cap să spună istorioare cu dactilografe trase de păr din greşeală. Publicul pe care vor ei să-

l cucerească nu e format din câteva femei concrete, vizibile, ci din marea mulţime a celor nevăzute! Uite, încă un capitol de scris din teoria balerinului: publicul lui e nevăzut! În asta constă cumplita modernitate a personajului! Nu se exhibă în faţa mea sau a ta, ci în faţa lumii întregi. Or, ce este lumea întreagă? Un infinit fără chipuri! O abstracţiune.

În mijlocul discuţiei, sosesc Goujard şi Machu care, din prag, i se adresează lui Vincent:

— Mi-ai spus că eşti invitat la marele congres al entomologilor. Ei bine, îţi aduc o veste! Participă şi Berck.

Pontevin:

— Iar? Insul ăsta e peste tot!

Vincent:

— Ce naiba să caute el la congres?

— Ca entomolog, ar trebui să ştii.

Goujard:

— A fost student, un an, la Academia de înalte Studii Entomologice. La congres, va fi numit entomolog de onoare.

Pontevin:

— Trebuie să mergem acolo şi să facem un tărăboi de pomină!

Apoi, întorcându-se spre Vincent:

— Aranjează să intrăm şi noi clandestin!

9

Vera doarme; deschid fereastra dinspre parc şi mă gândesc la Doamna de T. Şi la tânărul cavaler, la plimbarea lor în noapte după ce au ieşit din castel, la memorabila plimbare în trei etape.

Prima etapă: se plimbă îmbrăţişaţi, discută, apoi găsesc pe peluză o bancă şi se aşază, continuând să se îmbrăţişeze, continuând să discute. Este o noapte cu lună, grădina în terase coboară spre Sena, murmurul apei se împleteşte cu freamătul arborilor. Să încercăm să prindem nişte crâmpeie de conversaţie. Cavalerul îi cere o sărutare. Doamna de T. Răspunde: „Prea bine: ai fi prea mândru dacă aş refuza. Orgoliul te-ar face să crezi că mi-e teamă de tine.”

Tot ce spune Doamna de T. E rodul unei arte, arta conversaţiei, care interpretează orice gest, îi şlefuieşte sensul; acum, bunăoară, îi dă cavalerului sărutul cerut, dar numai după

ce şi-a impus propria ei interpretare: acceptă să fie sărutată, însă o face doar pentru ca orgoliul cavalerului să nu depăşească dreapta măsură.

Când, printr-un joc al minţii, ea transformă un sărut în act de rezistenţă, amândoi ştiu că este o convenţie; cavalerul trebuie totuşi să-i ia cuvintele foarte în serios, căci reprezintă un demers al spiritului la care el va trebui să răspundă cu alt demers al spiritului. Conversaţia nu este vorbărie pentru a umple timpul, din contră, ea îi organizează, îl conduce şi îi impune legi care trebuie respectate.

Sfârşitul primei etape a nopţii: sărutul dat cavalerului ca să nu fie prea mândru a fost urmat de un altul, apoi de altele, „tot mai dese, care întrerupeau discuţia, îi luau locul…” Iată însă că ea se ridică şi hotărăşte să revină la castel.

Ce artă a punerii în scenă! După prima înfiorare a simţurilor, a fost nevoie să arate că plăcerea iubirii nu era încă un fruct copt; a trebuit să supraliciteze, să-l facă şi mai dorit; a creat un incident, o tensiune, un suspans. Revenind spre castel împreună cu cavalerul, Doamna de T. Simulează o coborâre în neant, ştiind foarte bine că în ultima clipă va avea forţa de a răsturna situaţia şi de a prelungi întâlnirea. Pentru asta va fi suficientă o frază, o formulă, una din zecile pe care le cunoaşte străvechea artă a conversaţiei. Însă un fel de blocaj neaşteptat, o neprevăzută lipsă de inspiraţie, o face incapabilă să găsească vreuna. Este ca un actor care, deodată, şi-a uitat textul. Într-adevăr, trebuie să ştie textul; nu e ca azi, când o fată poate să spună: tu vrei, eu vreau, să nu mai pierdem timpul! Pentru ei, cu toate convingerile lor libertine, o asemenea libertate rămâne exclusă. Dacă nici unuia nu-i vine la timp o idee, dacă nu găsesc niciun pretext pentru a-şi continua plimbarea, vor fi siliţi (îi va sili tăcerea lor) să revină la castel şi să se despartă. Înţeleg amândoi urgenţa găsirii unui pretext pe care să-l rostească tare, şi totuşi parcă au gura cusută: fraza salvatoare nu vine, deşi o cheamă disperaţi în ajutor. Iată de ce, ajunşi la uşa castelului, „dintr-un acelaşi impuls, paşii ni se încetineau.”

Din fericire, în ultimul moment, ca şi cum sufleorul s-ar fi trezit în sfârşit, ea îşi aminteşte textul: îi reproşează cavalerului: „Sunt supărată pe tine…” O, în sfârşit! Totul e salvat! Iat-o, se supără! A găsit pretextul pentru a simula o mică iritare care va prelungi plimbarea: ea şi-a deschis inima faţă de el; el însă n-a

scos un cuvânt despre iubita lui, Contesa! Repede, repede, îi datorează o explicaţie! Trebuie să discute! Conversaţia e reluată, iar ei se depărtează iarăşi de castel, pe un drum care, de data asta, îi va duce direct la alcov.

10

În timp ce discută, Doamna de T. Marchează terenul, pregăteşte următoarea fază a evenimentelor, îi sugerează tânărului ce trebuie să gândească şi să facă. O face cu fineţe, cu eleganţă, pe ocolite, parcă ar vorbi despre altceva. Pentru a-l dezlega pe cavaler de datoria de fidelitate şi a-l relaxa în vederea aventurii nocturne pe care-o pregăteşte, îi dezvăluie răceala şi egoismul Contesei. Organizează nu doar viitorul apropiat, ci şi pe cel îndepărtat îi dă de înţeles că ea nu va deveni în niciun caz rivala Contesei, de care cavalerul nu va trebui să se despartă. Doamna de T. Ü face un curs scurt de educaţie sentimentală, îi predă filosofia practică a iubirii ce trebuie eliberată de tirania regulilor morale şi ocrotită prin virtutea supremă, discreţia. Reuşeşte chiar, în modul cel mai firesc, să-i explice cum trebuie să se poarte a doua zi cu soţul ei.

O să vă miraţi: în acest spaţiu organizat cu atâta rigoare, marcat, trasat, calculat, măsurat, unde mai este loc pentru spontaneitate, pentru „nebunie”, unde e delirul, unde-i orbirea dorinţei, „iubirea nebună” pe care-au idolatrizat-o suprarealiştii, unde e uitarea de sine? Unde sunt toate virtuţile iraţionalului care au constituit idealul nostru de iubire? Nu, nu le vom găsi aici. Doamna de T. Este regina raţiunii. Nu-i vorba însă de raţiunea crudă a Marchizei de Merteuil, ci de o raţiune blândă, afectuoasă, a cărei menire supremă e să ocrotească iubirea.

O văd conducându-l pe cavaler prin noaptea luminată de lună. Acum se opreşte şi îi arată conturul unui acoperiş profilat în faţa lor, în penumbră; o, acest pavilion a fost martorul atâtor clipe voluptuoase, păcat, spune doamna, că nu are cheia la ea. Cei doi se apropie de uşă şi (straniu! surprinzător!) pavilionul e deschis!

De ce a spus că nu are cheia? De ce n-a spus că pavilionul nu e închis niciodată? Totul e aranjat, fabricat, artificial, totul e regizat, nimic nu e spontan, sau, cu alte cuvinte, totul e artă; în cazul de faţă: arta de a prelungi suspansul; mai mult: arta de a

menţine cât mai mult starea de excitare.

11

În povestirea lui Denon, aspectul fizic al Doamnei de T. Nu e descris nicăieri; un lucru totuşi mi se pare sigur: nu poate fi uscăţivă; presupun că e „plinuţă şi suplă” (sunt cuvintele lui Laclos pentru a descrie, în *Legăturile primejdioase,* trupul feminin cel mai dorit) şi că rotunjimea formelor generează blândeţea şi lentoarea mişcărilor şi a gesturilor. Doamna de T. Degajă o dulce nonşalanţă. Are înţelepciunea zăbavei şi stăpâneşte toate tehnicile temporizării. O dovedeşte mai ales în a doua etapă a nopţii, în pavilion: cei doi intră, se îmbrăţişează, se lasă pe o canapea, fac dragoste. Însă „totul se petrecuse cam brusc. Ne-am dat seama de greşeala noastră [...] Când eşti prea aprins, eşti mai puţin delicat. Nerăbdător să atingi momentul suprem al voluptăţii, ignori deliciile care-l preced”.

Graba ce-i face să piardă dulcea zăbavă este simţită imediat ca o greşeală, de amândoi; nu cred totuşi că Doamna de T. E surprinsă, cred mai curând că se aştepta la această greşeală, ştiind-o inevitabilă, fatală; de aceea a şi premeditat interludiul din pavilion, ca pe un *ritardando,* pentru a încetini, pentru a reduce viteza previzibilă şi prevăzută a evenimentelor, astfel încât în a treia etapă, într-un decor nou, aventura lor să poate înflori în toată superba-i lentoare.

Întrerupe episodul din pavilion, iese în parc împreună cu cavalerul, se plimbă din nou, se aşază pe banca din mijlocul peluzei, reia discuţia, apoi îl duce în castel, într-un alcov secret amenajat odinioară de soţul ei, ca templu vrăjit al iubirii. Cavalerul rămâne în prag, năucit: pereţii acoperiţi cu oglinzi le multiplică imaginea: un cortegiu infinit de cupluri se îmbrăţişează în jurul lor. Dar nu fac dragoste aici; viind parcă să evite o explozie excesivă a simţurilor şi pentru a prelungi preludiul cât mai mult, Doamna de T. îl duce în odaia vecină, toată numai pernuţe, cufundată în întuneric; abia aici fac dragoste, îndelung şi pe îndelete, până în zori.

Încetinind plimbarea în noapte, împărţind-o în momente separate, Doamna de T. A ştiut să facă din scurtul răstimp ce le era dăruit o mică arhitectură superbă, o formă. A da formă unei durate este o cerinţă a frumuseţii, dar şi a memoriei. Ceea ce

este inform nu poate fi perceput, memorat. Faptul că şi-au conceput întâlnirea ca o formă a fost pentru ei extrem de important, căci noaptea lor de iubire avea să rămână unică şi nu se va mai repeta decât în amintire.

Există o legătură ascunsă între lentoare şi memorie, între viteză şi uitare. Să luăm o situaţie rit se poate de banală: un om merge pe stradă. Deodată, vrea să-şi amintească ceva, însă memoria nu-l ajută. În clipa aceea, reflex, încetineşte pasul. În schimb, cine vrea să uite un incident penibil pe care tocmai l-a trăit grăbeşte involuntar pasul, vrând parcă să se depărteze de ceea ce, în timp, se află încă prea aproape de el.

În matematica existenţială, această experienţă se exprimă prin două ecuaţii elementare: nivelul lentoarei este direct proporţional cu intensitatea memoriei; nivelul vitezei este direct proporţional cu intensitatea uitării.

12

Doar un cerc restrâns de iniţiaţi îl va fi cunoscut pe Vivant Denon, în timpul vieţii lui, ca autor al povestirii *Fără urmări*; iar misterul avea să fie limpezit, pentru toată lumea şi (probabil) definitiv, mult după moartea lui. Destinul nuvelei seamănă în chip straniu cu istoria pe care o povesteşte: a fost învăluit de penumbra secretului, a discreţiei, a mistificării şi anonimatului.

Gravor, desenator, diplomat, călător, cunoscător de artă rafinat, magician al saloanelor, bărbat cu o carieră strălucită, Denon nu a revendicat niciodată paternitatea nuvelei. Nu că ar fi refuzat gloria, însă gloria, pe atunci, însemna altceva; cred că publicul de care era interesat şi pe care dorea să-l seducă nu era masa anonimă la care visează scriitorul de azi, ci mica societate a celor pe care-i putea cunoaşte şi preţui personal. Plăcerea cauzată de succesul la cititori nu este foarte diferită de cea pe care o putea simţi în faţa câtorva ascultători adunaţi în jurul lui, într-un salon în care strălucea.

Există gloria de dinainte de inventarea fotografiei – şi cea de după. În secolul al XIV-lea, regele ceh Václav umbla incognito în cârciumile din Praga, din plăcerea de a sta la taclale cu oamenii din popor. A avut putere, glorie, libertate. Prinţul Charles al Angliei nu are putere, nici libertate, dar are o glorie imensă: nici în jungla virgină, nici la el acasă, în baia ascunsă în adâncul unui

buncăr, nu poate scăpa de ochii care-l urmăresc şi îl recunosc. Gloria i-a devorat toată libertatea, iar acum prinţul ştie: doar un inconştient ar putea consimţi, în ziua de azi, să poarte de bună voie talanga celebrităţii.

Veţi spune că oricum, chiar dacă-şi schimbă caracterul, gloria nu-i priveşte decât pe câţiva privilegiaţi. Vă înşelaţi. Nu-i priveşte doar pe oamenii celebri, îi priveşte pe toţi. În ziua de azi, celebrităţile umplu paginile revistelor, ecranele televizoarelor, ocupă imaginaţia tuturor. Şi toţi se gândesc sau măcar visează la şansa de a dobândi o asemenea glorie (nu gloria regelui Václav care umbla prin cârciumi, ci gloria prinţului Charles, ascuns în baia lui din buncărul subteran). Această posibilitate îi urmăreşte pe toţi ca o umbră şi le schimbă tuturor viaţa; căci (iată altă definiţie elementară a matematicii existenţiale) orice nouă şansă, chiar şi cea mai puţin probabilă, pe care o are existenţa transformă existenţa în totalitatea ei.

13

Poate că Pontevin ar fi mai îngăduitor cu intelectualul Berck dacă ar fi la curent cu hărţuielile pe care acesta a trebuit să le suporte recent din partea unei anume Immaculata, o fostă colegă de clasă pe care, elev fiind, o dorise (în van).

Într-o zi, după vreo douăzeci de ani, Immaculata l-a văzut la televizor pe Berck gonind muştele de pe obrazul unei fetiţe negre; a avut atunci un soi de iluminare. Subit, a înţeles că îl iubise dintotdeauna. În aceeaşi zi, i-a scris o scrisoare în care invoca „iubirea lor nevinovată" de odinioară. Berck însă îşi amintea perfect că iubirea lui, departe de a fi inocentă, fusese cât se poate de libidinoasă şi că, fiind respins fără menajamente, se simţise umilit. De aceea îi şi găsise, inspirat de prenumele oarecum comic ales de părinţii ei portughezi, porecla veninoasă şi totodată nostalgică de Immaculata, Preacurata. La scrisoarea ei, Berck a reacţionat cu iritare (ciudat, nici după douăzeci de ani nu digerase complet vechiul refuz) şi nu i-a răspuns.

Tăcerea lui a descumpănit-o şi în scrisoarea următoare i-a amintit de nenumăratele bileţele de amor primite de la el. Într-unul o numise „pasăre de noapte ce-mi. Tulbură visele". Această frază, de mult uitată, i s-a părut lui Berck ruşinos de

stupidă şi a considerat o lipsă de tact faptul că-i fusese reamintită. Apoi, din bârfele ajunse până la el, a înţeles că, de fiecare dată când îl vedea la televizor, această femeie pe care nici n-o atinsese, povestea oricui despre iubirea pură a celebrului Berck care, cu ani în urmă, nu putea dormi pentru că ea îi tulbura visele. Berck s-a simţit vulnerabil şi gol. Pentru prima oară în viaţă, a simţit o intensă dorinţă de anonimat.

În a treia scrisoare, Immaculata i-a cerut un serviciu; nu pentru ea, pentru o vecină, o biată femeie care fusese prost îngrijită într-un spital; din cauza unei anestezii greşite, fusese la un pas de moarte; în plus, i se refuza orice despăgubire. Dacă Berck e atât de eficient în ajutorarea copiilor africani, să arate că e în stare să-i ajute şi pe oamenii simpli din ţară, chiar dacă aceştia nu-i ofereau ocazia de a se împăuna la televizor.

Apoi i-a scris chiar femeia, invocând numele Immaculatei: „... vă amintiţi, domnule, fata care i-aţi scris că e fecioara preacurată care vă tulbură nopţile”. Nu, e prea mult! Prea mult! Învârtindu-se prin apartament ca un leu în cuşcă, Berck a urlat şi a zbierat. A rupt scrisoarea, a scuipat pe ea, a aruncat-o la coşul de gunoi.

Într-o zi, directorul unei televiziuni i-a spus că o realizatoare voia să facă un film despre el. Iritat, şi-a amintit remarca maliţioasă despre dorinţa lui de a se împăuna la televizor, căci realizatoarea era nimeni alta decât pasărea de noapte, Immaculata în persoană! Situaţie neplăcută: în principiu, propunerea i se părea excelentă (încă dorea să-şi transforme viaţa în operă de artă), dar până atunci nu-i trecuse prin gând că această operă ar putea aparţine genului comic! Intuind dintr-odată pericolul, *á* vrut s-o ţină pe Immaculata cât mai departe de el şi l-a rugat pe director (care a fost uluit de modestia lui) să amine proiectul, prea timpuriu pentru un ins atât de tânăr şi de neînsemnat ca el.

14

Această istorie îmi aminteşte de alta, pe care am aflat-o graţie bibliotecii care acoperă pereţii din apartamentul lui Goujard. O dată, plângându-mă că nu pot scăpa de *spleen,* Goujard mi-a arătat un raft purtând o etichetă scrisă cu mâna lui: *Capodopere de umor involuntar* şi, cu un surâs maliţios, a

scos o carte publicată în 1972 de o ziaristă pariziană despre iubirea ei pentru Kissinger, dacă vă amintiţi numele celui mai faimos om politic din vremea aceea, consilierul preşedintelui Nixon, arhitectul păcii între America şi Vietnam.

Iată povestea: ziarista îi întâlneşte pe Kissinger la Washington, pentru un interviu, mai întâi pentru o revistă, apoi pentru televiziune. Se întâlnesc de câteva ori, fără a depăşi vreodată limita relaţiilor strict profesionale: o cină sau două pentru a pregăti emisiunea, câteva vizite la biroul de la Casa Albă şi acasă la el, mai întâi singură, apoi însoţită de o echipă etc. Puţin câte puţin, ziarista începe să-l calce pe nervi. Omul nu e naiv, înţelege situaţia, iar ca s-o ţină la distanţă îi vorbeşte despre atracţia exercitată de putere asupra femeilor şi despre funcţia care-l obligă să renunţe total la viaţa personală.

Cu o sinceritate înduioşătoare, ea povesteşte toate aceste eşecuri care de altfel n-o descurajează, căci are convingerea de nezdruncinat că sunt sortiţi imul altuia. Henri se arată prudent şi bănuitor? Nimic surprinzător, dacă ne gândim la femeile odioase cunoscute de el înainte; când însă va înţelege cât de mult îl iubeşte, va prinde curaj, va uita de prudenţă, e convinsă. O, iubirea ei este atât de pură! Ar putea să jure: nu e vorba, din partea ei, de o obsesie erotică, nu, câtuşi de puţin. „Din punct de vedere sexual, mă lăsa rece”, scrie ea, şi (cu un straniu sadism matern), repetă de mai multe ori că se îmbracă fără gust, că nu e frumos, că nu are gust în privinţa femeilor; „cred că era un amant lamentabil”, mai presupune ea, declarându-se cu atât mai îndrăgostită. Ca şi el, ea are doi copii şi, fără ştirea lui, planifică vacanţe comune pe Coasta de Azur, bucuroasă că puştii lui vor putea să înveţe franceza într-un mod agreabil.

Într-o zi, îşi trimite echipa să filmeze apartamentul lui Kissinger, care, scos din ţâţâni, îi dă afară ca pe nişte derbedei. Altă dată, o cheamă în biroul lui şi, cu o voce aspră şi rece, îi spune că nu va mai tolera comportamentul ei echivoc. Mai întâi, ziarista e în culmea disperării. Dar foarte repede începe să-şi spună: neîndoielnic, anturajul lui o consideră periculoasă din punct de vedere politic, iar serviciile secrete i-au recomandat lui Kissinger să n-o mai primească; biroul e înţesat de microfoane, iar el ştie; frazele lui, atât de crude, nu sunt de fapt pentru ea, ci pentru agenţii nevăzuţi care-i ascultă. Îl priveşte cu un surâs înţelegător şi melancolic; scena îi paie iluminată de o frumuseţe

tragică (adjectivul ei preferat): Kissinger este silit să fie dur cu ea, dar în acelaşi timp, din priviri, îi spune vorbe de iubire.

Goujard râde, eu însă îi spun: adevărul evident al situaţiei reale (uşor de ghicit în spatele reveriei îndrăgostitei) e mai puţin important decât crede el, e doar un adevăr meschin, prozaic, care păleşte în faţa altui adevăr, mai nobil şi care va dăinui în timp: adevărul Cărţii. Încă de la prima întâlnire cu idolul ei, cartea trona între ei, nevăzută, fiind încă de pe atunci scopul nemărturisit şi inconştient al întregii aventuri. Cartea? De ce să scrie o carte? Ca să facă portretul lui Kissinger? Dar nu avea absolut nimic de spus despre el. Altceva căuta: adevărul ei despre ea însăşi. Nu pe Kissinger îl dorea (şi oricum nu trupeşte: „cred că era un amant lamentabil”); dorea să-şi elibereze eul, să-l smulgă din cercul strâmt al vieţii ei, să-i dea strălucire, să-l transforme în lumină.

Kissinger era armăsarul mitologic, calul înaripat pe care eul ei avea să încalece pentru marele zbor prin eter.

— Era o tâmpită, a replicat sec Goujard, râzând de subtilele mele explicaţii.

— Ba nu, am spus, cei care-au cunoscut-o susţin contrariul. Nu este vorba de prostie, ci de altceva. Avea credinţa că este aleasă.

15

A fi ales este o noţiune teologică; ea înseamnă că, fără vreun merit, printr-o sentinţă supranaturală, din voia lui Dumnezeu ori dintr-o toană a lui, eşti ales pentru ceva excepţional, ieşit din comun. Această convingere le-a dat sfinţilor tăria de a suporta cele mai teribile cazne. Noţiunile teologice se oglindesc (şi par atunci propria lor parodie) în banalitatea vieţilor omeneşti; pe toţi ne doare (mai mult sau mai puţin) micimea vieţilor noastre din care am vrea să evadăm, să ne înălţăm. Cu toţii am cunoscut iluzia (mai mult sau mai puţin intensă) că meritǎm această înălţare, că suntem predestinaţi şi aleşi pentru ea.

Sentimentul de a fi ales există, bunăoară, în orice relaţie de iubire. Iubirea este, prin definiţie, un cadou nemeritat; să fii iubit fără merit e chiar dovada adevăratei iubiri. Dacă o femeie îmi spune: te iubesc pentru că eşti inteligent, pentru că eşti cinstit, pentru că-mi faci cadouri, pentru că nu alergi după fuste, pentru

că speli vasele, atunci voi fi dezamăgit; iubirea asta pare ceva interesat. Dar ce plăcut e să auzi: te iubesc la nebunie, chiar dacă nu eşti nici inteligent, nici cinstit, chiar dacă eşti mincinos, egoist, ticălos.

Când are omul, pentru întâia oară, iluzia că este ales? Probabil ca sugar, când primeşte îngrijirea maternă fără vreun merit – şi o cere cu atât mai energic. Educaţia ar trebui să-i risipească această iluzie, să-l facă să priceapă că în viaţă totul se plăteşte. Adesea însă e prea târziu. Aţi văzut desigur o fetiţă de zece ani care deodată, viind să-şi impună voinţa în faţa prietenelor, dar neavând argumente, le spune tare, cu un inexplicabil orgoliu: „Pentru că aşa spun eu”; sau: „Pentru că aşa vreau eu.” Fetiţa aceea se simte aleasă. Dar într-o zi va spune „pentru că aşa vreau eu”, iar cei din jur vor râde de ea. Ce poate să facă, cel care se vrea ales, pentru a dovedi că e ales, pentru a crede el însuşi şi a-i face pe ceilalţi să creadă că nu aparţine lumii de rând?

Epoca bazată pe invenţia fotografiei îi sare în ajutor, cu vedetele, balerinii şi celebrităţile ei: proiectată pe un ecran imens, imaginea lor e văzută de toţi, admirată de toţi – şi le e tuturor inaccesibilă. Printr-o adoraţie maniacală a oamenilor celebri, cel care se crede ales îşi manifestă public apartenenţa la extraordinar şi totodată distanţa faţă de banal, adică, *in concreto,* faţă de vecinii, colegii şi partenerii printre care e nevoit (nevoită) să trăiască.

Astfel, oamenii celebri au devenit o instituţie publică, la fel ca salubritatea, securitatea socială, asigurările, ospiciile. Sunt însă utili doar cu condiţia să rămână cu adevărat inaccesibili. Când cineva vrea să-şi confirme condiţia de ales printr-o relaţie directă, personală cu un ins celebru, el riscă să fie trimis la plimbare ca ziarista îndrăgostită de Kissinger. În limbaj teologic, această respingere se numeşte cădere. De aceea, în cartea ei, îndrăgostita vorbeşte explicit şi pe drept cu vânt despre iubirea ei *tragică,* pentru că o cădere – orice-ar spune Goujard, care o ia în râs – e tragică prin definiţie.

Până în clipa când a înţeles că-l iubeşte pe Berck, viaţa Immaculatei nu se deosebise de cea a majorităţii femeilor: câteva căsătorii, câteva divorţuri, câţiva amanţi care-i provocau o decepţie pe rât de constantă, pe atât de calmă, aproape agreabilă. Ultimul ei amant are pentru ea un adevărat cult; e

mai uşor de suportat decât ceilalţi, fiindu-i nu doar supus, dar şi util: este cameraman şi a ajutat-o enorm de la debutul ei în televiziune. E ceva mai în vârstă decât ea, dar pare un veşnic student care o adoră; în ochii lui, e cea mai frumoasă, cea mai inteligentă şi (mai ales) cea mai sensibilă dintre femei.

Sensibilitatea iubitei sale îi apare ca un peisaj romantic german: presărat cu arbori ireal de contorsionaţi, sub un cer depărtat şi albastru – sălaşul lui Dumnezeu; de fiecare dată când intră în acest peisaj, simte dorinţa irezistibilă de a cădea în genunchi şi de a rămâne ca în faţa unei minuni dumnezeieşti.

16

Holul se umple puţin câte puţin, sunt mulţi entomologi francezi, dar şi câţiva străini; printre ei, un ceh de vreo şaizeci de ani despre care se spune că este o personalitate marcantă a noului regim, poate ministru sau preşedintele Academiei de ştiinţe, sau cel puţin cercetător la aceeaşi Academie. Oricum, fie şi numai ca simplă curiozitate, e personajul cel mai interesant din această adunare (reprezintă o nouă epocă a Istoriei, după ce comunismul a dispărut în negura Timpului); totuşi, în mijlocul mulţimii ce pălăvrăgeşte, savantul ceh, înalt şi stângaci, rămâne singur-singurel. Mai întâi, mulţi au venit să-i strângă mâna şi să-i pună întrebări, însă de fiecare dată discuţiile se opreau mai repede decât se aştepta el şi, după primele trei-patru fraze schimbate, nu mai ştiau despre ce să vorbească. Ceea ce le lipsea, în fond, era subiectul comun. Francezii au revenit rapid la ale lor, savantul ceh a încercat să-i urmărească, din când în când a intervenit cu un „la noi, dimpotrivă”, apoi, înţelegând că ceea ce se întâmplă „la noi” nu interesează pe nimeni, s-a depărtat, cu chipul umbrit de o melancolie nici amară, nici nefericită, ci lucidă şi aproape mândră.

Pe când ceilalţi invitaţi umplu, gălăgioşi, barul din hol, el intră în sala goală unde patru mese lungi aşezate în careu aşteaptă deschiderea congresului, lângă uşă, la o măsuţă cu lista invitaţilor, stă o domnişoară ce pare la fel de nebăgată în seamă ca el. Savantul se apleacă spre ea şi îşi spune numele. Ea îl mai roagă de două ori să-l pronunţe. A treia oară nu mai îndrăzneşte şi caută în listă, la întâmplare, un nume care să semene cu sunetul pe care l-a auzit.

Cu o amabilitate paternă, savantul ceh se apleacă deasupra listei, îşi găseşte numele şi pune pe el indexul: CECHORIPSKY.

— A, domnul Secoripi? spune ea.

— Se pronunţă Ce-ho-ripski.

— O, nu e chiar uşor!

— De altfel nici nu e scris corect, spune savantul. Ia pixul de pe masă şi adaugă, pe C şi pe R, două mici semne ce seamănă cu un accent circumflex răsturnat.

Secretara priveşte semnele, îl priveşte pe savant şi suspină:

— E foarte complicat!

— Nici vorbă, e foarte simplu.

— Simplu?

— Aţi auzit de Jan Hus?

Secretara aruncă o privire rapidă pe lista invitaţilor, iar savantul ceh se grăbeşte să-i explice:

— Precum ştiţi, a fost un mare reformator al bisericii. Un precursor al lui Luther. Profesor la Universitatea Carol, care, cum ştiţi, a fost prima universitate din Sfântul Imperiu Roman. Ceea ce nu ştiţi este că Hus a fost şi un mare reformator al ortografiei. A izbutit s-o simplifice de minune. Dumneavoastră, ca să scrieţi ceea ce pronunţaţi „d”, sunteţi nevoiţi să folosiţi trei litere, t, e şi h. În timp ce nouă, cehilor, datorită lui Jan Hus, ne ajunge o singură literă, c, cu acest mic semn deasupra.

Savantul se mai apleacă o dată peste masa secretarei şi, pe marginea listei, scrie un C mare, cu un accent circumflex răsturnat. Ĕ; apoi o priveşte în ochi şi articulează cu o voce limpede: „Ci!”

Secretara îl priveşte în ochi şi repetă: „Ci”.

— Da. Perfect!

— Într-adevăr, e foarte practic. Păcat că reforma lui Luther e cunoscută doar la dumneavoastră.

— Reforma lui Jan Hus, spune savantul făcându-se că n-a remarcat gafa franţuzoaicei, n-a rămas chiar necunoscută. Mai există o ţară în care e folosită… ştiţi, nu-i aşa?

— Nu.

— Lituania!

— Lituania… repetă secretara căutând zadarnic în memorie colţul de lume în care să plaseze această ţară.

— Da, şi de asemeni în Letonia. Acum înţelegeţi de ce noi, cehii, suntem atât de mândri de aceste mici semne puse pe

litere. (Cu un surâs): Suntem gata să trădăm orice. Dar pentru semnele astea ne vom bate pârtă la ultima picătură de sânge!

Se înclină în faţa domnişoarei şi se îndreaptă spre mese. În dreptul fiecărui scaun se află câte un cartonaş cu un nume. Îl găseşte pe al lui, îl priveşte îndelung, apoi îl ia cu două degete şi, cu un surâs trist dar iertător, vine să i-l arate secretarei.

Între timp, un alt entomolog se opreşte în faţa mesei şi o aşteaptă pe domnişoară să-i bifeze numele. Aceasta îi spune savantului ceh:

— O clipă, domnule Cipiki!

El face un gest înţelegător: nici o problemă, domnişoară, nu sunt grăbit. Răbdător, cu o modestie înduioşătoare, aşteaptă lângă masă (alţi doi entomologi s-au oprit în faţa ei), iar când în sfârşit secretara e liberă, îi arată cartonaşul:

— Priviţi, e amuzant, nu-i aşa?

Ea priveşte fără să priceapă mare lucru:

— Păi, domnule Chenipiki, aici v-au pus accentele!

— Da, numai că sunt accente circumflexe obişnuite! Au uitat să le răstoarne! Şi priviţi unde le-au pus! Pe E şi pe O! Cechôripsky!

— Da, da, aveţi dreptate! se indignează secretara.

— Mă întreb, spune savantul ceh din ce în ce mai melancolic, de ce toată lumea le uită mereu. Accentele astea răsturnate sunt atât de poetice! Nu credeţi? Parcă sunt nişte păsări în zbor! Nişte porumbei cu aripile desfăcute! (Cu o voce duioasă): Sau, dacă vreţi, nişte fluturi.

Şi se apleacă din nou peste masă, ia pixul, îşi corectează numele pe cartonaş. O face cu toată modestia, parcă şi-ar cere iertare, apoi se depărtează fără o vorbă.

Secretara îl priveşte cum pleacă, înalt, cu diformitatea lui stranie, şi brusc se simte invadată de o afecţiune maternă. Îşi imaginează un accent circumflex răsturnat care, ca un fluture, fâlfâie din aripi în jurul savantului şi, la sfârşit, i se aşază pe coama albă.

Îndreptându-se spre locul lui, savantul ceh întoarce capul şi vede surâsul emoţionat al secretarei. Îi răspunde cu un surâs, şi, din mers, îi mai surâde de trei ori. Există surâsuri melancolice, şi totuşi mândre. O mândrie melancolică: aşa ar putea fi definit savantul ceh.

Oricine va înţelege că, văzând accentele puse aurea pe numele lui, s-a întristat. De unde însă îi venea mândria?

Iată momentul crucial al biografiei sale: în 1969, la un an după invazia ruşilor, a fost dat afară din Institutul entomologie, trebuind apoi să lucreze ca muncitor în construcţii până la sfârşitul ocupaţiei, în 1989, adică aproape douăzeci de ani.

Bine, dar în America, în Franţa, în Spania, pretutindeni, nu sunt sute şi mii de inşi care-şi pierd mereu slujba? Toţi suferă, dar nu simt nicio mândrie. De ce savantul ceh e mândru, iar ei nu?

Pentru că el a fost concediat din motive politice, nu economice.

Fie. Însă atunci ar trebui să explicăm de ce nefericirea din motive economice n-ar fi la fel de gravă sau de respectabilă. Un om concediat pentru că nu a fost pe placul şefului ar trebui să se ruşineze, iar unul care şi-a pierdut slujba din cauza opiniilor politice ar fi îndreptăţit să fie mândru? De ce?

Pentru că, în cazul unei concedieri economice, concediatul joacă un rol pasiv, nu e niciun curaj de admirat în atitudinea lui.

Pare evident, dar nu e. Savantul ceh dat afară din slujbă după 1968, când armata rusă instalase în ţară un regim odios, nu a săvârşit nici el vreun act de curaj. Ca şef de secţie în Institut, se interesa exclusiv de muştele lui. Într-o zi, pe neaşteptate, un grup de vreo zece opozanţi notorii ai regimului au dat buzna la el în birou şi l-au somat să le pună la dispoziţie o sală, pentru a-şi ţine întrunirile semiclandestine. Venind neanunţaţi şi formând ei înşişi un public de observatori, au acţionat după regula cunoscutului judo moral. Confruntarea surpriză l-a pus pe savant într-o mare dilemă. Ce să le spună? Un „da” l-ar fi expus imediat la riscuri serioase: îşi putea pierde postul, iar celor trei copii ai săi li s-ar fi interzis accesul la Universitate. Dar nici ca să spună „nu” micului grup (care îl ironiza deja pentru laşitatea lui) nu avea suficient curaj. A sfârşit prin a accepta, dispreţuindu-se singur pentru timiditatea, pentru slăbiciunea, pentru jalnica lui tendinţă de a ceda la orice presiune. Aşadar, ca să fim exacţi, cauza pentru care a fost concediat (iar copiii lui au fost exmatriculaţi) a fost propria-i laşitate.

Dacă-i aşa, de ce naiba se simte mândru?

Cu timpul, a uitat de aversiunea lui iniţială pentru opozanţi, iar în „da”-ul silnic spus atunci s-a obişnuit să vadă un gest liber şi voluntar, expresie a revoltei lui personale contra puterii detestate. De aceea se crede unul dintre cei care au urcat pe marea scenă a Istoriei, şi din această credinţă i se trage mândria.

Bine, dar nenumărate persoane sunt implicate, neîncetat, în nenumărate conflicte politice, deci toate pot fi mândre că au urcat pe marea scenă a Istoriei.

Se impune o precizare: mândria savantului ceh vine din faptul că el a urcat pe marea scenă a Istoriei nu oricând, ci în momentul precis când era luminată. Scena luminată a Istoriei se numeşte Actualitate Istorică Planetară. Praga anului 1968, luminată de proiectoare şi filmată de camerele de luat vederi, a fost o Actualitate Istorică Planetară prin excelenţă, iar savantul ceh e mândru că-i simte şi azi sărutul pe frunte.

O negociere comercială importantă, o întâlnire la nivel înalt între mai marii lumii sunt totuşi evenimente majore, la fel de luminate, de filmate, de comentate; de ce actorii lor nu au acelaşi sentiment înduioşat de mândrie?

Aduc imediat o ultimă precizare: savantul ceh n-a fost atins de harul oricărei Actualităţi Istorice Planetare, ci de al celei pe care o numim Sublimă. Actualitatea e Sublimă atunci când omul de pe scenă suferă, când în fundal răsună împuşcături, iar în văzduh planează îngerul morţii.

Iată deci formula definitivă: savantul ceh e mândru că a fost atins de harul unei Actualităţi Istorice Planetare Sublime. Şi ştie că harul acesta îl face diferit de toţi norvegienii, danezii, francezii şi englezii prezenţi în sală împreună cu el.

18

La masa prezidiului este un loc pe la care se perindă vorbitorii; el însă nu-i ascultă. Îşi aşteaptă rândul şi din când în când atinge, în buzunar, cele când foi ale comunicării sale, care, o ştie, nu e chiar strălucită: după douăzeci de ani petrecuţi departe de munca ştiinţifică, tot ce-a putut încropi a fost o sinteză a cercetărilor sale din tinereţe, când descoperise o specie necunoscută de muscă, *musca pragensis.* În fine, îl aude pe preşedinte rostind silabele ce trebuie să însemne numele lui,

se ridică şi porneşte spre locul rezervat vorbitorilor.

În cele douăzeci de secunde cât durează deplasarea, i se întâmplă un lucru neprevăzut: îl copleşeşte emoţia: Doamne, după atâţia ani, e din nou printre oamenii pe care-i preţuieşte şi care-l preţuiesc, printre savanţii care-i sunt apropiaţi şi dintre care destinul îl smulsese; se opreşte în faţa scaunului gol care-l aşteaptă, dar nu se aşază; măcar o dată în viaţă, vrea să-şi asculte sentimentele, să fie spontan şi să le spună confraţilor necunoscuţi ce simte:

— Scumpe doamne şi iubiţi domni, iertaţi-mi emoţia la care nu mă aşteptam şi care m-a luat prin surprindere. După o absenţă de aproape douăzeci de ani, pot să mă adresez din nou confraţilor de breaslă, celor cu care împart aceeaşi pasiune. Vin dintr-o ţară în care unui om, doar pentru că spunea cu voce tare ce gândeşte, i se putea lua totul, chiar şi sensul vieţii, căci sensul vieţii unui om de ştiinţă este ştiinţa sa. Precum ştiţi, zeci de mii de oameni, toţi intelectualii ţării mele, au fost goniţi din posturile lor după tragica vară a lui 1968. În urmă cu doar şase luni, eram muncitor în construcţii. Nu, nu e nimic umilitor în asta, poţi învăţa o mulţime de lucruri, poţi câştiga prietenia oamenilor simpli şi admirabili, şi mai ales poţi înţelege că noi, oamenii de ştiinţă, suntem nişte privilegiaţi, da, căci a munci în domeniul care te pasionează este un privilegiu, unul de care nu au parte tovarăşii mei din construcţii, pentru că nimeni nu cară grinzi din pasiune. Privilegiul răpit atâta vreme mi-a fost acum redat, iar acest sentiment mă îmbată. Veţi înţelege, dragi prieteni, de ce trăiesc aceste momente ca pe o sărbătoare, chiar dacă pentru mine această sărbătoare rămâne puţin tristă.

Rostind ultimele cuvinte, simte că-i dau lacrimile. E puţin jenat, în minte îi revine imaginea tatălui său, care, la bătrâneţe, era tot timpul înduioşat şi plângea cu orice ocazie; apoi îşi spune: de ce nu s-ar lăsa, măcar o dată, în voia sentimentelor? Oamenii ăştia ar trebui să se simtă onoraţi de emoţia lui, le-o oferă ca pe un mic dar de la Praga.

Nu s-a înşelat. Asistenţa este, şi ea, tulburată. Abia a rostit ultimele cuvinte, că Berck se ridică în picioare şi aplaudă. Camera de luat vederi apare imediat, filmează chipul, mâinile care aplaudă, îl filmează şi pe savantul ceh. Toată sala se ridică în picioare, mai încet sau mai repede, cu chipuri surâzătoare sau grave, toţi bat din palme şi totul le place într-atât, că uită să se

mai oprească; savantul ceh stă în faţa lor în picioare, înalt, foarte înalt, înalt şi stângaci, şi cu cât făptura lui emană stângăcie, cu atât îi emoţionează şi se simte el însuşi mişcat; lacrimile din colţul ochilor nu mai sunt reţinute discret sub pleoape, şiroiesc solemn în jurul nasului, spre gură, spre bărbie, în văzul confraţilor care încep să aplaude şi mai furtunos.

În fine, ovaţiile se potolesc, lumea se aşază din nou, iar savantul ceh spune cu o voce tremurată:

— Vă mulţumesc, prieteni, vă mulţumesc din toată inima.

Se înclină şi porneşte spre locul lui. Ştie că trăieşte clipa cea mare a vieţii sale, clipa de glorie, da, glorie, de ce să ocolim acest cu vânt, savantul ceh se simte înalt şi frumos, se simte celebru şi ar vrea ca drumul până la locul lui să fie lung, lung, să nu se mai sfârşească niciodată.

19

În timp ce revenea la locul lui, în sală domnea tăcerea. Poate ar fi mai exact să spunem *tăceri.* Savantul distingea doar una dintre ele: tăcerea emoţionată. Nu-şi dădea seama că, puţin câte puţin, ca o imperceptibilă modulaţie prin care o sonată trece de la o tonalitate la alta, tăcerea emoţionată se transformase în tăcere jenată. Toată lumea a înţeles că domnul acesta cu nume imposibil de pronunţat era atât de înduioşat de el însuşi, încât a uitat să citească intervenţia despre noile muşte descoperite de el. Şi toţi ştiau că ar fi fost nepoliticos să-i aducă aminte. După un lung moment de ezitare, preşedintele tuşeşte şi spune:

— Îi mulţumesc Domnului Cecoşipi… (face o pauză, ca să-i dea o ultimă şansă de a-şi aminti)… şi îl invit pe vorbitorul următor.

Atunci, din fundul sălii, un râs înăbuşit întrerupe o clipă tăcerea.

Cufundat în gânduri, savantul ceh nu aude râsul, nici intervenţia confratelui. Urmează alţi vorbitori, până când un savant belgian – care, ca şi el, se ocupă de muşte – îl trezeşte din reveria lui: Dumnezeule, a uitat să-şi ţină discursul! Vârâ mâna în buzunar, cele când foi sunt acolo, dovadă că nu visează.

Obrajii îi ard. Se simte ridicol. Mai poate salva ceva? Nu, ştie

că nu poate salva nimic.

După câteva momente de ruşine, o idee stranie vine să-l consoleze: într-adevăr, e ridicol; dar nu e nimic negativ, nimic ruşinos sau umilitor în asta; ridicolul ce l-a acoperit sporeşte melancolia constitutivă a vieţii sale, făcându-i destinul şi mai trist, deci şi mai nobil, şi mai sublim.

O, mândria va însoţi mereu melancolia savantului ceh.

20

Orice congres îşi are dezertorii săi, care se adună să bea într-o sală vecină. Sătul să-i asculte pe entomologi şi amuzat doar pe jumătate de strania ispravă a savantului ceh, Vincent iese în hol şi se alătură altor dezertori, în jurul unei mese lungi de lângă bar.

După ce a tăcut o vreme, reuşeşte să intre în vorbă cu nişte necunoscuţi:

— Ştiţi, am o prietenă care îmi cere să mă port brutal cu ea.

Când Pontevin spune aceleaşi cuvinte, face o mică pauză în timpul căreia asistenţa păstrează o tăcere atentă. Vincent încearcă să facă la fel şi, într-adevăr, aude un râs, un râs zgomotos; se simte încurajat, ochii îi strălucesc, face un gest cu mâna ca să-şi tempereze ascultătorii, dar în clipa aceea constată că toţi privesc de cealaltă parte a mesei, amuzaţi de doi domni care se ciorovăiesc aruncându-şi nume de păsări.

Peste un minut-două, izbuteşte să vorbească din nou: „Cum vă spuneam, am o prietenă care uni cere să mă port brutal cu ea”. De data asta toţi îl ascultă, iar Vincent nu mai repetă greşeala de a face pauză; vorbeşte din ce în ce mai repede, s-ar zice că-l urmăreşte cineva care vrea să-l întrerupă: „Dar eu nu pot, sunt prea delicat, zău”, şi începe să râdă primul. Constatând că râsul lui rămâne fără ecou, se grăbeşte să continue, într-un ritm şi mai rapid:

— Chem adesea, acasă, o tânără dactilografă, ca să-i dictez…

— Scrie la computer? întreabă un bărbat, brusc interesat de subiect.

Vincent răspunde:

— Da.

— Ce marcă?

Vincent spune o marcă. Bărbatul are altă marcă şi începe să

povestească ce păţeşte el cu computerul lui, care-i face tot felul de măgării. Toată lumea se amuză şi pufneşte în râs.

Iar Vincent, cu tristeţe, îşi aminteşte mai vechea lui idee: toţi cred că şansele unui bărbat depind mai mult sau mai puţin de înfăţişare, de frumuseţea sau de urâţenia chipului, de statură, de păr sau de lipsa de păr. Eroare. Hotărâtoare e vocea. Iar vocea lui Vincent e piţigăiată şi slabă; când începe el să vorbească, nimeni nu-l bagă în seamă, e nevoit să ridice tonul şi tuturor li se pare că ţipă. Pontevin, în schimb, vorbeşte încet, vocea lui gravă răsună plăcută, frumoasă, puternică, şi toţi îl ascultă numai pe el.

Ah, afurisitul de Pontevin! Îi făgăduise că vine la congres cu toată gaşca, apoi, om al vorbelor mai mult decât al faptelor, îl lăsase baltă. Pe de o parte, Vincent e dezamăgit, pe de alta se simte cu atât mai obligat să nu-şi trădeze maestrul, care, înainte de plecare, i-a spus: „Trebuie să ne reprezinţi. Te împuternicesc să acţionezi în numele nostru, pentru cauza noastră comună.” Ordinul era o glumă, fireşte, dar gaşca de la Café Gascon crede că în lumea noastră frivolă doar ordinele date în glumă merită să fie ascultate. În amintire, lângă subtilul Pontevin, Vincent vede mutra lătăreaţă a lui Machu care îi surâde aprobator. Încurajat de acest mesaj şi de acest surâs, hotărăşte să treacă la fapte; priveşte în jur şi, în grupul de la bar, zăreşte o tânără care îi place.

21

Entomologii ăştia sunt nişte mitocani: nu-i dau fetei nicio atenţie, deşi ea îi ascultă cu cea mai mare bunăvoinţă, gata să râdă la glumele lor, sau, în ton cu ei, să afişeze un aer grav. E clar că nu cunoaşte pe nimeni, iar felul ei zelos de a reacţiona, pe care nimeni nu-l observă, ascunde tui suflet timorat. Vincent se ridică de la masă, se apropie de fată şi intră în vorbă cu ea. Curând, se desprind de grup şi se pierd într-o discuţie care, de la-nceput, promite să fie agreabilă şi lungă. Pe fată o cheamă Julie, e dactilografă şi a lucrat ceva pentru preşedintele entomologilor; de ieri de la prânz e liberă, deci a profitat de ocazie ca să petreacă seara în acest castel faimos, printre oameni care o intimidează, dar care îi trezesc curiozitatea (până ieri, nu cunoscuse niciun entomolog). Vincent se simte bine cu

ea, nu e nevoit să ridice vocea, din contră, vorbeşte încet, să nu-i audă ceilalţi. Apoi o conduce la o măsuţă unde se pot aşeza unul lângă celălalt şi îi atinge mâna cu a lui.

— Ştii, spune el, totul depinde de forţa vocii. Este mai important decât să ai o faţă plăcută.

— Dar ai o voce frumoasă.

— Crezi?

— Da, cred.

— Dar e slabă.

— Tocmai de asta e plăcută. Eu am o voce oribilă, scrâşnită, cârâită, ca de cioară bătrână, nu crezi?

— Nu, spune Vincent cu o anume duioşie, îmi place vocea ta, e provocatoare, insolentă.

— Crezi?

— Da, şi ţi se potriveşte! spune Vincent afectuos, şi tu eşti insolentă şi provocatoare!

Julie îi ascultă cu plăcere. Spune:

— Da, cred că ai dreptate.

— Tipii ăia sunt nişte tâmpiţi, spune Vincent.

Ea îl aprobă din tot sufletul:

— Absolut.

— Nişte snobi. Nişte burtă-verde. L-ai văzut pe Berck? Ce cretin!

Julie e întru totul de acord. Tipii ăia au tratat-o ca pe un nimeni şi tot ce aude împotriva lor îi face plăcere, se simte răzbunată. Vincent i se pare din ce în ce mai simpatic, e un băiat drăguţ, vesel şi popular, şi deloc snob.

— Am chef, spune Vincent, să fac un tărăboi de pomină…

Sună bine: e ca o promisiune de răzvrătire. Julie surâde, ar vrea să aplaude.

— Mă duc să-ţi aduc un whisky! îi spune el şi pleacă spre celălalt capăt al holului, spre bar.

22

Între timp, preşedintele închide lucrările congresului, participanţii părăsesc zgomotos sala şi holul se umple instantaneu. Berck îl abordează pe savantul ceh.

— Am fost foarte mişcat de… – Berck ezită anume ca să arate ce greu îi vine să găsească un cuvânt destul de delicat pentru a

numi genul de discurs pronunţat de ceh —... de mărturia dumneavoastră. Avem tendinţa să uităm prea repede. Aş vrea să vă asigur că am fost extrem de sensibil la ceea ce se petrecea în ţara dumneavoastră. Eraţi mândria Europei, care altfel nu prea are motive de mândrie.

Savantul ceh face un vag gest de protest, ca să-şi arate modestia.

— Nu, nu protestaţi, continuă Berck, ţin să vă spun aceste lucruri. Dumneavoastră personal, intelectualii din ţara dumneavoastră, manifestând o rezistenţă neclintită în faţa opresiunii comuniste, aţi dovedit un curaj care nouă ne lipseşte adesea, aţi arătat o asemenea sete de libertate, aş spune un asemenea curaj al libertăţii, încât pentru noi aţi devenit un exemplu. De altfel, adaugă el vrând să dea vorbelor sale un ton familiar, o notă de complicitate, Budapesta este un oraş superb, viu, şi, îngăduiţi-mi să subliniez, întru totul european.

— Vreţi să spuneţi Praga? spune timid savantul ceh.

Ah, blestemata de geografie! Berck înţelege că a făcut o mică eroare şi, reprimându-şi iritarea provocată de lipsa de tact a confratelui, spune:

— Desigur, vreau să spun Praga, dar vreau să spun şi Cracovia, şi Sofia, şi Sankt-Petersburg, mă gândesc la toate oraşele din est care au ieşit dintr-un uriaş lagăr de concentrare.

— E mult spus lagăr de concentrare. Ne pierdeam slujbele, dar nu eram băgaţi în lagăre.

— Toate ţările din est erau pline de lagăre, dragul meu! Lagăre reale sau simbolice, nu asta contează!

— Şi nu mai spuneţi „din est”, continuă să obiecteze savantul ceh: Praga, precum ştiţi, este un oraş la fel de occidental ca Parisul. Universitatea Carol, fondată în secolul al XIV-lea, a fost prima din Sfântul Imperiu Roman. Acolo, precum ştiţi, a predat Jan Hus, precursorul lui Luther, marele reformator al Bisericii şi al ortografiei.

Ce se întâmplă cu savantul ceh, a căpiat? Nu încetează să-şi corecteze interlocutorul, care simte că spumegă, chiar dacă izbuteşte să-şi păstreze căldura din glas:

— Iubite confrate, nu e nicio ruşine că trăiţi în est. Franţa are o mare simpatie pentru est. Gândiţi-vă la emigraţia dumneavoastră din secolul al XIX-lea!

— La noi n-a fost nicio emigraţie în secolul al XIX-lea.

— Bine, dar Mickiewiez? Sunt mândru că şi-a găsit a doua patrie în Franţa!

— Păi, Mickiewiez nu era... continuă să obiecteze savantul ceh.

În acest moment, în scenă intră Immaculata; face gesturi energice spre cameraman, apoi, cu o mişcare a mâinii, îl dă pe ceh deoparte, se aşază lângă Berck şi îi spune:

— Jacques-Alain Berck...

Cameramanul îşi potriveşte pe umăr camera de luat vederi:

— O clipă!...

Immaculata se opreşte, se uită la cameraman, apoi din nou la Berck:

— Jacques-Alain Berck...

23

Acum im ceas, când i-a văzut în sala congresului pe Immaculata şi pe cameraman, Berck crezuse că va urla de furie. Între timp, savantul ceh a izbutit să-l calce pe nervi mai rău decât Immaculata, căreia, recunoscător că l-a scăpat de chiţibuşarul exotic, îi adresează chiar un soi de surâs.

Încurajată, ea vorbeşte cu o voce voioasă şi ostentativ familiară:

— Jacques-Alain Berck, în această adunare de entomologi, familie căreia îi aparţineţi prin capriciul destinului, aţi trăit momente pline de emoţie... şi Immaculata îi vâră microfonul în gură.

Berck răspunde ca un elev:

— Da, am avut printre noi un mare entomolog ceh care, smuls profesiunii şi vocaţiei sale, şi-a petrecut viaţa în puşcărie. Prezenţa lui ne-a tulburat pe toţi.

A fi balerin nu e doar o pasiune, e şi o cale pe care nu o mai poţi părăsi; după ce Duberques îl umilise la prânzul cu bolnavii de sida, Berck nu s-a dus în Somalia dintr-un exces de vanitate, ci pentru că se simţea obligat să refacă un pas de dans ratat. În acest moment, e conştient de platitudinea frazelor sale, ştie că le lipseşte ceva, un pic de sare, o idee neaşteptată, o surpriză. De aceea, în loc să se oprească, vorbeşte până când vede apropiindu-se iar, de departe, inspiraţia:

— Şi profit de această ocazie pentru a-mi anunţa propunerea

de a fonda o Asociaţie entomologică franco-cehă. (Pe dată, surprins el însuşi de această idee, se simte mult mai bine.) Tocmai am vorbit cu colegul meu de la Praga (face un gest vag în direcţia savantului ceh), care s-a declarat încântat de ideea ca asociaţia să fie onorată cu numele unui mare poet exilat din veacul trecut, care va simboliza de-a pururi prietenia dintre popoarele noastre. Mickiewiez. Adam Mickiewiez. Viaţa acestui poet este o lecţie care ne aminteşte că tot ce facem, poezie sau ştiinţă, este o revoltă. (La cuvântul „revoltă", îşi regăseşte definitiv forma de zile mari.) Căci omul e veşnic revoltat (acum e de-a dreptul sublim, şi o ştie), nu-i aşa, prietene (se întoarce spre savantul ceh care apare imediat în cadru şi dă din cap, parcă ar vrea să aprobe), ai dovedit-o cu pilda vieţii tale, cu sacrificiile, cu suferinţele tale, da, aşa e, omul demn de acest nume este un veşnic revoltat, revoltat împotriva împilării, iar dacă nu mai există împilare... (face o pauză lungă, doar Pontevin mai ştie să facă pauze atât de lungi şi eficiente; apoi, cu voce joasă):... contra condiţiei umane pe care nu noi ne-am ales-o.

Revolta contra condiţiei umane pe care nu noi am ales-o... Ultima fraz*ă, per*la inspiraţiei sale, l-a surprins până şi pe el; frază cu adevărat frumoasă, de altfel; ea îi înalţă brusc deasupra vorbăriei politicienilor, îl proiectează printre marile spirite ale ţării sale: Camus ar fi putut să scrie o asemenea frază, sau Malraux, sau Sartre.

Fericită, Immaculata face un semn, camera de luat vederi se opreşte.

Atunci savantul ceh se apropie de Berck şi îi spune:

— Foarte frumos, cu adevărat frumos, dar îngăduiţi-mi să vă spun că Mickiewiez nu era...

După triumfurile sale publice, Berck e de fiecare dată ca beat; cu o voce fermă, ironică şi sonoră, îi întrerupe pe savantul ceh:

— Ştiu, dragă confrate, ştiu ca şi dumneata că Mickiewiez nu era entomolog. De altfel, rar se întâmplă ca poeţii să fie entomologi. În ciuda acestui handicap, ei sunt mândria întregii umanităţi, din care, cu voia dumitale, fac parte şi entomologii, inclusiv dumneata.

Un hohot de râs eliberator irupe ca un abur ţinut îndelung sub presiune; înţelegând că domnul emoţionat de el însuşi a uitat să-şi rostească intervenţia, entomologii simt nevoia să râdă.

Cuvintele obraznice ale lui Berck i-au eliberat, în fine, de scrupule şi hohotesc fără a-şi ascunde euforia.

Savantul ceh e consternat: unde-i respectul pe care confraţii i-l arătau acum nici două minute? Cum e cu putinţă să râdă, să-şi permită să râdă? Se poate trece atât de repede de la admiraţie la dispreţ? (Da, dragul meu, sigur că se poate.) Simpatia e oare un lucru atât de fragil, atât de precar? (Bineînţeles, dragul meu, bineînţeles.)

În acelaşi moment, Immaculata se apropie de Berck. Vorbeşte cu o voce puternică şi parcă ameţită:

— Berck, Berck, eşti fantastic! Te recunosc! O, cât îţi admir ironia! Nu-i vorbă, şi eu am suferit din cauza ei! Îţi mai aduci aminte anii de liceu? Berck, Berck, adu-ţi aminte, tu mi-ai spus Immaculata! Pasărea de noapte care-ţi fura somnul! Care-ţi tulbura visele! Trebuie să facem împreună un film, un film despre tine. Numai eu am dreptul să-l fac, trebuie să-mi cedezi exclusivitatea.

Râsul cu care l-au răsplătit entomologii pentru perdaful tras savantului ceh continuă să răsune în capul lui Berck, îl îmbată; în astfel de clipe, îl inundă o imensă autosatisfacţie, făcându-l capabil de gesturi necugetat de sincere, care adesea îl înspăimântă chiar şi pe el. Să-l iertăm aşadar dinainte pentru ceea ce are să facă. O ia pe Immaculata de braţ, o trage deoparte, la adăpost de urechile indiscrete, apoi, cu voce joasă, îi spune:

— Mai du-te naibii, hoaşcă bătrână, cu vecinele tale bolnave cu tot, du-te naibii, pasăre de noapte, sperietoare de noapte, coşmar nocturn, relicvă a prostiei mele, monument al tâmpeniei mele, gunoi al amintirilor mele, pişat puturos al tinereţii mele…

Immaculata îl ascultă şi refuză să creadă că aude ceea ce aude. Vorbele astea cumplite, se gândeşte ea, sunt pentru altcineva, Berck vrea doar să provoace confuzie, să-i deruteze pe cei din jur, e doar o stratagemă pe care ea n-o înţelege; deci îl întreabă, cu blândeţe şi candoare:

— De ce-mi spui vorbele astea? De ce? Ce trebuie să înţeleg?

— Să înţelegi exact ce-ţi spun. La propriu! Cum nu se poate mai la propriu! Hoaşcă, adică hoaşcă, pisăloagă, adică pisăloagă, coşmar, adică coşmar, pişat, adică pişat!

În tot acest timp, de la bar, Vincent a ţinut sub observaţie obiectul dispreţului său. Scena s-a petrecut la vreo zece metri de el, n-a înţeles nimic din discuţie. Un lucru totuşi i se pare clar: Berck e aşa cum l-a descris mereu Ponte vin: un clovn de mass-media, un cabotin, un snob, un balerin. Dacă o echipă de televiziune catadicsise să vină la congresul entomologilor era doar pentru el, neîndoielnic! Vincent l-a observat atent, studiindu-i arta de balerin: felul de a privi ţintă camera de luat vederi, abilitatea de a ieşi mereu în faţa celorlalţi, eleganţa cu care ştie să facă un gest cu mâna ca să atragă atenţia asupra lui. Când Berck o ia pe Immaculata de braţ, Vincent nu se mai stăpâneşte şi strigă:

— Priviţi, tot ce-l interesează e dama de la televiziune! Nu şi-a luat de braţ confratele străin, puţin îi pasă lui de confraţi, mai ales dacă sunt străini, televiziunea e singurul lui stăpân, singura lui stăpână, singura lui concubină, şi pariez că altele nici nu are, pariez că e cel mai mare impotent din univers!

Ciudat, de data asta, cu toată piţigăiata ei ingrată, vocea lui e auzită perfect. Într-adevăr, există momente când până şi vocea cea mai slabă este auzită: când proferează idei care ne irită. Vincent şi le dezvoltă pe ale sale, caustic, vorbeşte despre balerini şi despre pactul lor cu îngerul; din ce în ce mai mulţumit de elocinţa sa, urcă pe hiperbole ca pe treptele unei scări ce suie la cer. Un tânăr cu ochelari, în costum cu vestă, ascultă şi observă răbdător, ca o fiară la pândă. Apoi, când Vincent şi-a epuizat verva, îi spune:

— Dragă domnule, nimeni nu-şi alege epoca în care se naşte. Iar noi trăim sub ochiul camerelor de luat vederi. Lucrul ăsta, de acum înainte, face parte din condiţia umană. Chiar şi războiul se face sub ochiul camerelor de luat vederi. Iar dacă vrem să protestăm, indiferent pentru ce, fără camerele de luat vederi nu ne aude nimeni. Suntem cu toţii balerini, cum spuneţi. Aş zice chiar: suntem ori balerini, ori dezertori. Se pare că regretaţi, dragă domnule, că timpul merge înainte. Întoarceţi-vă, dar, în trecut! În Evul Mediu, vă convine? Atâta că, ajuns acolo, veţi protesta împotriva catedralelor, socotindu-le o barbarie modernă! Bine, atunci coborâţi şi iruri mult! Întoarceţi-vă printre maimuţe! Acolo n-o să vă ameninţe nicio erezie modernă! Acolo, în paradisul pur al macacilor, vă veţi simţi acasă!

Nimic mai umilitor decât să nu găseşti un răspuns veninos la un atac veninos. Prins în capcană, Vincent o şterge ca un laş, urmărit de râsul zeflemitor. După un minut de năuceală, îşi aminteşte că Julie îl aşteaptă; dă peste cap paharul pe care-l ţinuse în mână; îl pune apoi pe tejgheaua barului şi ia alte două pahare de whisky, imul pentru el, celălalt pentru Julie.

25

Imaginea bărbatului în costum cu vestă i-a rămas înfiptă în suflet ca o ţepuşă, nu poate să scape de ea; suferă cu atât mai mult cu cât, în acelaşi timp, vrea să cucerească o femeie. Dar cum s-o cucerească dacă gândul îi stă doar la ţepuşa care-l chinuie?

Julie remarcă proasta lui dispoziţie:

— Unde ai dispărut atâta timp? Credeam că nu mai vii. Că vrei să mă laşi baltă.

Vincent înţelege că fata ţine la el, asta îi uşurează puţin suferinţa. Încearcă iar să fie fermecător, ea însă rămâne rezervată:

— Nu-mi spune mie poveşti. Te-ai schimbat, adineaori erai alt om. Ai întâlnit pe cineva cunoscut?

— Nu, nici vorbă, spune Vincent.

— Ba da, ba da. Ai întâlnit o femeie. Dacă vrei să te duci cu ea, te rog, eşti liber, acum un sfert de oră nici nu te cunoşteam. Aş putea să continuu să nu te cunosc.

Julie este din ce în ce mai tristă, iar pentru un bărbat nu există mai dulce balsam decât tristeţea pe care i-a provocat-o unei femei.

— Ba nu, crede-mă, nu e nicio femeie. Era un pisălog, un cretin sinistru cu care m-am certat. Asta e tot, tot, şi Vincent o mângâie pe obraz, atât de sincer, de tandru, că-i risipeşte bănuielile.

— Totuşi, Vincent, eşti total schimbat.

— Vino cu mine, îi spune el şi o invită la bar. Vrea să-şi înece durerea din suflet într-un torent de whisky. Filfizonul în costum cu vestă e tot acolo; în jurul lui mai sunt câţiva bărbaţi, dar nicio femeie; asta îl unge la suflet pe Vincent: de la o clipă la alta, Julie i se pare tot mai frumoasă. Mai cere două pahare de whisky, îi întinde unul, îl bea rapid pe celălalt, apoi se apleacă

spre ea:

— Uite, ăla e, cretinul ăla cu ochelari, în costum cu vestă.

— Ăla? Bine, Vincent, dar e un nimeni, un zero, cum poţi să-l iei în serios?

— Ai dreptate. Un nefutut. O pulă bleagă. Un impotent, spune Vincent şi are sentimentul că prezenţa fetei îi face mai suportabilă înfrângerea, căci adevărata victorie, singura preţioasă, e cucerirea unei femei agăţate la viteză în mediul atât de puţin erotic al entomologilor.

— Un nimeni, un nimeni, un nimeni, te asigur, repetă Julie.

— Ai dreptate, dacă mă mai gândesc la tipul ăsta o să ajung la fel de cretin ca el, spune Vincent şi o sărută pe gură, chiar acolo, în faţa tuturor.

A fost întâiul lor sărut.

Pe urmă ies în parc, se plimbă, se opresc, se sărută din nou. Găsesc pe peluză o bancă şi se aşază. Din depărtare, murmurul fluviului ajunge la ei. Sunt tulburaţi, fără să ştie de ce; eu însă ştiu: cei doi aud fluviul Doamnei de T., fluviul nopţilor ei de iubire; din negura timpului, veacul plăcerilor îi trimite un salut discret lui Vincent.

Iar Vincent, parcă auzindu-l, spune:

— Pe vremuri, în castelele astea se făceau orgii. Ştii, secolul al XVIII-lea. Sade. Marchizul de Sade. *Filosofia în budoar*. Ai citit cartea?

— Nu.

— Trebuie s-o citeşti. O să ţi-o împrumut. Este discuţia dintre doi bărbaţi şi două femei, în timpul unei orgii.

— Da, spune ea.

— Cei patru sunt goi şi se pregătesc să facă dragoste, împreună.

— Da.

— Ţi-ar plăcea, nu-i aşa?

— Nu ştiu, răspunde ea.

Acest „nu ştiu” nu este un refuz, este candoarea emoţionantă a unei modestii exemplare.

Nu e uşor să scoţi o ţepuşă. Poţi stăpâni durerea, o poţi înăbuşi, te poţi preface că ai uitat de ea, dar simularea asta cere efort. Vincent vorbeşte cu pasiune despre Sade şi orgiile lui, dar nu pentru că vrea să semene viciul în sufletul purei Julie, ci mai curând ca să uite ofensa filfizonului în costum.

— Ba da, spune el, ştii foarte bine, şi o îmbrăţişează şi o sărută din nou. Ştii foarte bine că ţi-ar plăcea.

Ar vrea să-i citeze o mulţime de vorbe de spirit, să evoce o mulţime de situaţii din această carte fantastică numită *Filosofia în budoar.*

Cei doi se ridică, îşi continuă plimbarea. O lună enormă iese din frunziş. Vincent se uită la Julie şi, deodată, rămâne vrăjit: lumina albă i-a dăruit o frumuseţe de zână, o frumuseţe care-l surprinde, o frumuseţe nouă pe care nu a văzut-o de la-nceput, o frumuseţe suavă, fragilă, castă, inaccesibilă. Şi brusc (aproape nu-şi dă seama cum s-a întâmplat), îşi imaginează un detaliu anatomic al fetei: gaura curului. Brusc, pe neaşteptate, imaginea i se implântă în creier şi nu mai poate să scape de ea.

Gaura curului, o, ce eliberare! Graţie ei, filfizonul în costum cu vestă a dispărut (în sfârşit, în sfârşit!). Ceea ce n-au reuşit mai multe pahare de whisky, a izbutit, într-o clipă, gaura curului! Vincent o cuprinde pe Julie, o sărută, îi pipăie sânii, îi admiră frumuseţea delicată de zână, dar în tot acest timp, neîncetat, îşi imaginează gaura curului. Simte dorinţa arzătoare de a-i spune: „Julie, în timp ce-ţi pipăi sânii, de fapt mă gândesc doar la gaura curului tău.” Dar nu poate s-o facă, vorbele nu vor să iasă din gură. Cu cât se gândeşte la gaura curului ei, cu atât Julie devine mai albă, mai diafană, mai angelică, iar lui Vincent îi e cu neputinţă să pronunţe cu voce tare aceste cuvinte.

26

Vera doarme, iar eu, în picioare la fereastra deschisă, privesc două siluete care se plimbă în parcul castelului, în noaptea luminată de lună.

Deodată, respiraţia Verei se accelerează; mă întorc spre pat şi îmi dau seama că dintr-o clipă în alta va începe să ţipe. Vera n-a avut niciodată coşmaruri. Ce se întâmplă în castelul ăsta?

O trezesc, iar ea mă priveşte cu ochii larg deschişi, plini de groază. Apoi povesteşte, precipitat, cuprinsă parcă de febră:

— Se făcea că eram pe un coridor nesfârşit, aici, în hotel. Deodată, de departe, a apărut un bărbat care a alergat spre mine. Când a ajuns la vreo zece metri, a început să strige. Şi, imaginează-ţi, în cehă! Nişte fraze absolut idioate: „Mickiewiez nu e ceh! Mickiewiez e polonez!” Pe turnă s-a apropiat la câţiva

paşi, ameninţător, şi atunci m-ai trezit.

— Iartă-mă, i-am spus, eşti victima fantasmelor mele.

— Cum adică?

— E ca şi cum visele tale ar fi o pubelă în care arunc paginile prea stupide.

— Dar ce ai în minte? Un roman? întreabă ea, cu spaimă.

Las capul în jos.

— Mi-ai spus de multe ori că vrei să scrii cândva un roman în care să nu fie niciun cuvânt serios. O Năzbâtie Pentru Plăcerea Ta. Mă tem că a venit momentul. Vreau doar să te previn: fii foarte atent.

Las capul şi mai jos.

— Îţi aminteşti ce-ţi spunea maică-ta? Îi aud vocea, parcă ar fi fost ieri: Milanku, lasă-te de glume.

N-o să te înţeleagă nimeni. O să-i iriţi pe toţi şi vei sfârşi detestat de toată lumea. Îţi aminteşti?

— Da, am spus.

— Te previn. Tonul serios te proteja. Lipsa lui o să te lase gol în faţa lupilor. Şi ştii că lupii te aşteaptă.

După aceste profeţii teribile, Vera a adormit din nou.

27

Cam în acelaşi timp, savantul ceh s-a întors în camera lui, abătut, cu sufletul rănit. Râsul provocat de sarcasmele lui Berck ň sună în urechi şi acum. Nu-şi revine din năuceală: chiar atât de uşor se poate trece de la admiraţie la dispreţ?

Chiar aşa, mă întreb, unde a dispărut sărutul pe care Actualitatea Istorică Planetară Sublimă l-a pus pe fruntea lui?

Iată ce nu ştiu curtezanii Actualităţii: nu ştiu că situaţiile puse în scenă de Istorie sunt luminate doar în primele minute. Nici un eveniment nu e actual pe toată durata lui, ci doar un foarte scurt răstimp, la început. Unde-s copiii muribunzi din Somalia, pe care milioane de telespectatori îi urmăreau avizi? Nu mai mor? Ce s-a întâmplat cu ei? S-au îngrăşat, au slăbit? Somalia mai există? Şi, în definitiv, a existat vreodată?

Felul în care e povestită Istoria contemporană seamănă cu un mare concert în care s-ar prezenta, unul după altul, cele o sută treizeci şi opt de lucrări ale lui Beethoven, cântându-se însă, din fiecare, doar primele opt măsuri. Peste zece ani, dacă s-ar relua

acelaşi concert, din fiecare piesă s-ar anta doar prima notă, adică o sută treizeci şi opt de note în tot con certul, prezentate ca o singură melodie. Iar peste douăzeci de ani, toată muzica lui Beethoven s-ar rezuma la o singură notă acută, prelungă, care ar semăna cu aceea, nesfârşită, ţiuitoare, pe care Beethoven a auzit-o în prima zi a surzeniei sale.

Savantul ceh e copleşit de tristeţe, dar, ca un soi de consolare, îi vine ideea că epoca muncii eroice în construcţii i-a lăsat o amintire materială, palpabilă: o musculatură superbă. Un discret surâs de mulţumire îi înfloreşte pe chip: e sigur că nici imul dintre cei prezenţi nu are muşchi ca ai lui.

Da, credeţi-mă sau nu, dar această idee, aparent rizibilă, îl unge la suflet. Îşi scoate haina şi se culcă pe burtă. Apoi începe să facă flotări. Se opreşte la douăzeci şi şase, mulţumit de sine. Îşi aminteşte cum, după muncă, mergea cu tovarăşii săi din construcţii să înoate într-un iaz din spatele şantierului. Pe vremea aceea, la drept vorbind, era de o sută de ori mai fericit decât e acum, în acest castel. Muncitorii îi spuneau Einstein şi ţineau la el.

Îi vine atunci ideea frivolă (e conştient de această frivolitate şi chiar se bucură de ea) să meargă să înoate în piscina hotelului. Cu un orgoliu voios şi perfect conştient, vrea să-şi arate trupul intelectualilor prizăriţi din această ţară sofisticată, prea cultivată şi în fond ipocrită. Din fericire, şi-a luat de acasă slipul de baie (îl ia cu el peste tot), şi-l pune şi, pe jumătate gol, se priveşte în oglindă. Îşi încordează braţele, iar bicepşii se umflă, superbi. „Dacă vrea cineva să-mi conteste trecutul, iată dovada de netăgăduit, muşchii mei!” îşi imaginează acest trup păşind în jurul piscinei, arătându-le francezilor că există o valoare primordială, perfecţiunea trupească, perfecţiune cu care el se poate mândri, pe când lor le e total străină. Pe urmă, i se pare totuşi deplasat să umble aproape gol pe coridoarele hotelului şi îşi pune un maieu. Rămâne o întrebare: să se încalţe sau nu, să meargă desculţ ori în pantofi? I se pare la iei de nepotrivit; hotărăşte atunci să rămână doar în şosete. Astfel îmbrăcat, se mai priveşte o dată în oglindă. Melancoliei i se alătură mândria şi, din nou, se simte sigur de el.

Gaura curului. O putem numi şi altfel, de pildă ca Guillaume Apollinaire: a noua poartă a trupului. Poemul lui despre cele nouă porţi ale trupului feminin există în două variante: prima, pe care i-a trimis-o iubitei sale Lou într-o scrisoare scrisă în tranşee pe 11 mai 1915, a doua, trimisă altei iubite, Madeleine, pe 21 septembrie, acelaşi an. Poemele, frumoase amândouă, sunt diferite ca imaginaţie, dar au o compoziţie identică: fiecare strofă e consacrată unei părţi din trupul iubitei: un ochi, celălalt ochi, o ureche, cealaltă ureche, nara dreaptă, nara stângă, gura, apoi (în poemul pentru Lou) „poarta crupei tale" şi, în sfârşit, poarta a noua, vulva. Totuşi, în al doilea poem, cel scris pentru Madeleine, la sfârşit se produce o schimbare stranie. Vulva retrogradează pe locul opt, iar gaura curului devine a noua poartă, deschisă „între doi munţi ca două perle": „cea mai misterioasă dintre toate", poarta „farmecelor despre care nu cutezăm a vorbi", „poarta supremă".

Mă gândesc la cele patru luni şi zece zile care separă poemele, luni pe care Apollinaire le-a petrecut în tranşee, cufundat în intense vise erotice care l-au dus la această schimbare de perspectivă, la această revelaţie: punctul miraculos în care se concentrează energia nucleară a nudităţii este gaura curului. Vulva este importantă, desigur (cine ar îndrăzni să nege?), dar importantă la modul oficial, ca loc înregistrat, clasat, controlat, comentat, examinat, experimentat, supravegheat, cântat, celebrat. Vulva: răscruce zgomotoasă, club de bârfe al umanităţii, tunel prin care trec generaţiile. Doar naivii cred în intimitatea acestui loc, cel mai public dintre toate. Unicul loc cu adevărat intim este gaura curului, poarta supremă; supremă, căci este cea mai misterioasă, cea mai secretă.

Pentru a dobândi această înţelepciune, Apollinaire a petrecut patru luni sub un cer sfâşiat de obuze; Vincent a căpătat-o în răstimpul unei singure plimbări cu Julie, pe care clarul de lună o făcuse diafană.

29

Neplăcută situaţie, să vrei să vorbeşti despre un singur lucru, dar să nu fii în stare să vorbeşti despre el: gaura curului, cuvântul nerostit, rămâne în gura lui Vincent ca un căluş care îl amuţeşte. Îşi înalţă ochii la cer, căutând parcă un ajutor. Iar

cerul îl ascultă: îi trimite inspiraţia poetică; Vincent exclamă:

— Priveşte! şi face un gest în direcţia lunii. Parcă-i o gaură de cur făcută în cer!

Îşi întoarce privirea spre Julie. Diafană, duioasă, ea surâde şi spune „Da", căci de mai bine de un ceas e gata să admire orice vorbă a lui.

Pentru Vincent, acest „da" e totuşi prea puţin. Ar vrea s-o audă pe Julie cea pură ca o zână spunând: „gaura curului". Vrea să-i vadă gura de zână rostind aceste cuvinte, o, cât ar vrea! Ar vrea să-i spună: repetă după mine, gaura curului, gaura curului, gaura curului, dar nu îndrăzneşte, în schimb, prins ta capcana propriei inspiraţii, se înfundă şi mai mult în metaforă:

— Gaura curului revarsă lumina pală ce umple burta universului! Şi, cu muia întinsă spre lună, declamă: înainte, spre gaura curului universului!

Nu pot lăsa această improvizaţie a lui Vincent fără un mic comentariu: mărturisindu-şi obsesia pentru gaura curului, el vrea să-şi exprime preţuirea pentru veacul al XVIII-lea, pentru Sade şi toată gaşca de libertini; totuşi, parcă lipsindu-i forţa de a-şi duce până la capăt obsesia, recurge la o altă moştenire, foarte diferită, opusă chiar, venind din secolul următor; cu alte cuvinte, nu poate vorbi despre obsesiile libertine decât liricizându-le, transformându-le în metafore. Astfel, Vincent sacrifică spiritul libertin în favoarea celui poetic. Şi mută gaura curului, de la un trup de femeie, pe cer.

Ah, regretabilă deplasare, mă doare s-o constat! Nu-l voi urma pe Vincent pe calea aceasta: se zbate, prins în metafora lui ca o muscă în clei.

— Gaura curului celest ca ochiul unei camere de luat vederi divine! exclamă el din nou.

Constatând parcă secătuirea inspiraţiei, Julie îi întrerupe evoluţiile poetice arătând cu mâna holul luminat, în spatele ferestrelor:

— Uite, au plecat aproape toţi.

Se întorc în hotel: într-adevăr, la mese mai stat doar câţiva întârziaţi. Filfizonul a dispărut. Totuşi, chiar şi absent, revine în gândul lui Vincent cu asemenea forţă, încât îi aude iarăşi vocea, rece şi rea, urmată de râsul confraţilor. I se face ruşine din nou: cum a putut să stea în faţa lui ca un nevolnic, atât de neajutorat, de mut? Încearcă să-l mătură din gând, dar fără

succes, îi aude iarăşi cuvintele: „Trăim sub ochiul camerelor de luat vederi. Lucrul ăsta, de acum înainte, face parte din condiţia umană…”

Vincent uită complet de Julie şi, uluit, reflectează la cele două fraze; ce bizar: argumentul filfizonului e aproape identic cu reproşul pe care el însuşi, Vincent, i-l făcuse lui Pontevin mai de mult: „Dacă vrei să intervii într-un conflict public, dacă vrei să atragi atenţia asupra unei injustiţii, cum poţi, în zilele noastre, să nu fii ori să nu pari balerin?”

Oare de asta l-a zăpăcit într-atât filfizonul? Argumentul lui îi era prea apropiat ca să-l poată ataca? Oare suntem prinşi cu toţii în aceeaşi capcană, surprinşi de o lume care s-a transformat sub tălpile noastre într-o scenă fără ieşire? Să nu fie nicio diferenţă reală între ceea ce gândeşte Vincent şi ceea ce gândeşte filfizonul?

Nu, ideea asta este inacceptabilă! Vincent îl dispreţuieşte pe Berck, Ü dispreţuieşte pe filfizon, şi niciun argument nu cântăreşte cât dispreţul său. Tenace, se sileşte să perceapă diferenţa dintre el şi ceilalţi până o vede cu toată claritatea: ceilalţi, ca nişte slugi mizerabile, se bucură de condiţia umană aşa cum le este impusă: sunt nişte balerini fericiţi de a fi balerini. Pe când el, deşi ştie că nu există nicio soluţie, îşi strigă dezacordul cu lumea. Îi vine atunci în minte răspunsul pe care ar fi trebuit să i-l arunce în obraz filfizonului: „Dacă a trăi sub ochiul camerelor de luat vederi a devenit condiţia noastră, eu unul mă revolt contra ei. Nu eu am ales-o!” Da, iată răspunsul! Se apleacă spre Julie şi, fără altă explicaţie, îi spune:

— Nu ne rămâne decât revolta împotriva condiţiei umane pe care nu noi am ales-o!

Obişnuită cu frazele scabroase ale lui Vincent, Julie o găseşte pe aceasta superbă şi îi răspunde pe un ton combativ:

— Absolut! Apoi, ca şi cum cuvântul „revoltă” i-ar insufla o energie voioasă, adaugă: Hai în camera ta!

Brusc, filfizonul a dispărut iarăşi din mintea lui Vincent care se uită la Julie, vrăjit de ultimele ei cuvinte.

Şi Julie e vrăjită. La bar au mai rămas câţiva inşi dintre cei cu care fusese până la sosirea lui Vincent. O trataseră ca pe un nimeni, Julie fusese umilită. Acum îi priveşte de sus, se simte invulnerabilă. N-o mai impresionează. Are în faţă o noapte de dragoste, o are prin voinţa ei, datorită curajului ei; se simte

bogată, norocoasă, şi mai puternică decât toţi indivizii aceia.

Îi şopteşte lui Vincent la ureche:

— Toţi sunt nişte puie blegi.

Ştie că este expresia lui şi o spune pentru a-i da de înţeles că i se dăruieşte, că-i aparţine.

Vincent se simte de parcă i-ar fi pus în mână o grenadă cu euforie. Ar putea s-o ducă pe frumoasa posesoare de cur direct în camera ei, chiar acum, dar, ascultând un ordin rostit undeva, departe, se crede obligat, mai întâi, să facă tărăboi aici. E sorbit de vârtejul unei beţii în care se amestecă imaginea găurii curului, iminenţa coitului, vocea zeflemitoare a filfizonului şi silueta lui Pontevin, care, din buncărul lui parizian, ca un Troţki, conduce o rebeliune, o zaveră fioroasă, haotică.

— Mergem să înotăm, îi spune el lui Julie şi coboară în goană treptele spre piscina care e goală şi îşi aşteaptă spectatorii ca o scenă de teatru. Îşi descheie nasturii de la cămaşă. Julie aleargă spre el. – Hai să înotăm, repetă Vincent şi îşi aruncă jos pantalonii. Dezbracă-te!

30

Ororile adresate Immaculatei de Berck fiind rostite cu voce joasă, şuierătoare, nimeni din jur n-a sesizat adevărata natură a dramei care se petrecea sub ochii lor. Immaculata a izbutit să nu-şi trădeze şocul; după plecarea lui Berck, s-a îndreptat spre scară, a urcat, şi abia când a rămas singură, pe coridorul pustiu ce duce la camere, şi-a dat seama că se împleticeşte.

După jumătate de oră, fără să bănuiască nimic, cameramanul vine şi o găseşte în pat, culcată pe burtă.

— Nu te simţi bine?

Immaculata nu răspunde.

Cameramanul se aşază lângă ea, îi pune mâna pe cap. Ea se scutură, parcă ar fi atins-o un şarpe.

— Zău, nu te simţi bine?

Repetă întrebarea de câteva ori, până ce ea îi răspunde:

— Te rog, du-te şi spală-te pe dinţi, îţi pute gura şi mi se face greaţă.

Nu, nu-i miroase gura, cameramanul e totdeauna spălat şi curat, ştie deci că femeia minte, totuşi se duce la baie, docil, şi execută ordinul.

Ideea cu gura urât mirositoare nu i-a venit Immaculatei întâmplător; această răutate i-a fost inspirată de o amintire recentă, refulată însă pe moment: halena puturoasă a lui Berck. Când îi asculta năucită insultele, era incapabilă să se ocupe de acest detaliu, dar un observator ascuns în ea l-a înregistrat, adăugând chiar un mic comentariu lucid şi concret: bărbatul căruia îi pute gura nu are amantă: nici o femeie nu l-ar suporta; ar găsi un mod să i-o spună şi l-ar sili să scape de meteahnă. Sub ploaia de insulte, Immaculata asculta acest comentariu mut care i se părea vesel şi optimist: înţelegea că Berck (în duda imaginii, cultivată abil, de bărbat înconjurat de femei frumoase) a renunţat de mult la aventurile galante, iar locul de alături, în patul lui, era liber.

În baie, cameramanul face gargară şi, bărbat pe cât de romantic pe atât de practic, îşi spune că o partidă de sex, cât mai curând posibil, e singura modalitate de a-şi îmbuna prietena. Îşi pune deci pijamaua, revine în cameră şi se aşază pe marginea patului.

Nu îndrăzneşte s-o atingă, dar repetă încă o dată:

— Nu te simţi bine?

Cu o implacabilă prezenţă de spirit, ea răspunde:

— Dacă tot ce eşti în stare să-mi spui este *fraza* asta tembelă, nu văd rostul unei discuţii cu tine.

Se ridică şi merge la garderobă; o deschide, priveşte cele câteva rochii atârnate în ea; rochiile o atrag, trezesc în ea voinţa, confuză dar puternică, de a nu se lăsa gonită din scenă; de a reveni la locul umilirii sale; de a nu-şi accepta înfrângerea; iar dacă totuşi e înfrângere, s-o transforme într-un mare spectacol, ca să-i admire toţi frumuseţea rănită şi mândria revoltată.

— Ce faci? Unde vrei să te dud? spune el.

— Nu contează. Contează să nu rămân cu tine.

— Spune-mi, nu te simţi bine?

Immaculata priveşte rochiile şi punctează: „A şasea oară!” (notez că a ţinut socoteala exact).

— Ai fost grozavă, îi spune cameramanul, hotărât să treacă peste hachiţele ei. Am fost inspiraţi că am venit. Cred că l-ai cucerit pe Berck, emisiunea ta despre el e ca şi făcută. Am comandat o şampanie în cameră.

— Poţi să bei ce doreşti, cu dne doreşti.

— Zău, nu te simţi bine?

— A şaptea oară. Gata, am terminat cu tine. Definitiv. M-am săturat de gura ta puturoasă. Eşti un coşmar. Un vis urât. O decepţie. Eşti ruşinea mea. Umilinţa mea. Dezgustul meu. Da, trebuie să ţi-o spun. Verde în faţă. Fără să şovăi. Fără să mai lungesc coşmarul. Fără să mai lungesc povestea asta absurdă.

Immaculata stă în picioare, în faţa garderobei deschise, cu spatele la cameraman; vorbeşte calm, aşezat, cu o voce joasă, şuierătoare. Apoi începe să se dezbrace.

31

E prima oară când se dezbracă în faţa lui cu o asemenea lipsă de pudoare, cu o asemenea indiferenţă afişată. Dezbrăcatul acesta vrea să însemne: prezenţa ta, aici, în faţa mea, nu contează nici cât negru sub unghie; nu mai mult decât prezenţa unui câine, sau a unui şoarece. Privirea ta mă lasă rece. Aş putea să fac în faţa ta orice, gesturile cele mai scabroase, aş putea să vomez, să-mi spăl urechile ori sexul, să mă masturbez, să urinez. Capul, ochii, urechile tale sunt ca şi inexistente. Indiferenţa mea orgolioasă e haina ce-mi îngăduie să fac în faţa ta orice, fără nici o ruşine.

Cameramanul vede cum, sub privirile lui, trupul amantei se transformă total: acest trup, care până atunci îi ceda fără fasoane, rapid, se înalţă în faţa lui ca o statuie greacă urcată pe un soclu de o sută de metri. E înnebunit de dorinţă, o dorinţă stranie, ce nu se manifestă fizic, dar îi umple mintea, exclusiv mintea: dorinţa ca obsesie cerebrală, ca idee fixă, ca nebunie mistică, credinţa că acest trup şi nu altul e hărăzit să-i împlinească viaţa, întreaga viaţă.

Ea simte cum această fascinaţie, acest devotament i se lipeşte de piele, şi un val de răceală i se urcă la cap. E surprinsă până şi ea, nu a mai cunoscut ceva asemănător. Există valuri de răceală aşa cum există valuri de pasiune, de febră ori de furie. Această răceală este, într-adevăr, o pasiune; parcă devotamentul absolut al cameramanului şi refuzul absolut al lui Berck ar fi cele două feţe ale aceluiaşi blestem pe care ea îl înfruntă; parcă insultele lui Berck ar vrea s-o arunce în braţele cameramanului, iar singura ei apărare ar fi să-l mască pe acesta în chip absolut. Iată de ce-l respinge cu atâta cruzime şi ar vrea

să-l transforme într-un şoarece, şoarecele într-un păianjen, iar păianjenul într-o muscă devorată de un alt păianjen.

Immaculata şi-a pus o rochie albă, hotărâtă să coboare şi să-i sfideze pe Berck şi pe toţi ceilalţi. E fericită că şi-a adus rochia albă, culoarea cununiei, căci are sentimentul că trăieşte ziua unei nunţi, o nuntă pe dos, o nuntă tragică, fără mire. Sub rochia albă, Immaculata poartă rana unei nedreptăţi şi se simte înnobilată de ea, la fel cum personajele de tragedie sunt înnobilate de nefericirea lor. Se îndreaptă spre uşă, ştiind că bărbatul în pijama va ieşi pe urmele ei, că se va ţine după ea ca un câine fidel, şi Immaculata vrea să străbată astfel castelul, cuplu tragi-grotesc, o regină urmată de un maidanez.

32

Dar cel coborât de ea la condiţia canină îi rezervă surprize. Stă în pragul uşii, cu o expresie furioasă. Duhul supunerii l-a părăsit brusc, înlocuit de dorinţa disperată de a o înfrunta pe femeia care îl umileşte pe nedrept. Nu are curaj s-o ia la palme, s-o bată, s-o trântească pe pat şi s-o violeze, dar cu atât mai mult simte dorinţa de a face un gest ireparabil, un gest nespus de grosolan şi de agresiv.

Immaculata e silită să se oprească în prag.

— Lasă-mă să trec.

— Nu te las să treci.

— Nu mai exişti pentru mine.

— Cum, nu mai exist?

— Nu te cunosc.

El râde cu un râs forţat:

— Nu mă cunoşti? Ridică vocea: Azi dimineaţă neam tras-o!

— Îţi interzic să-mi vorbeşti în felul ăsta! Cu asemenea vorbe!

— Azi dimineaţă mi le-ai spus chiar tu, mi-ai spus: trage-mi-o, trage-mi-o, trage-mi-o!

— Asta a fost când încă te iubeam, spune ea uşor stingherită, acum însă vorbele astea sunt nişte murdării şi atât!

El strigă:

— Şi totuşi neam tras-o!

— Îţi interzic!

— Şi as-noapte ne-am tras-o, ne-am tras-o, ne-am tras-o!

— Încetează!

— Adică dimineaţa poţi să-mi suporţi trupul, iar seara nu?

— Ştii bine că detest vulgaritatea!

— Mi se fâlfâie! Eşti o târfă!

Ah, n-ar fi trebuit să rostească acest cu vânt, acelaşi pe care i l-a spus Berck. Immaculata ţipă:

— Mi-e silă de vulgaritate, mi-e silă de tine!

Ţipă şi el:

— Atunci ţi-ai tras-o cu un tip de care ţi-e silă! Iar femeia care o face cu un bărbat de care îi e silă tocmai asta e: o târfă, o târfă, o târfă!

Vorbele cameramanului sunt din ce în ce mai murdare şi pe chipul Immaculatei apare teama.

Teama? Oare se teme cu adevărat de el? Nu cred: în sinea ei, ştie că nu e cazul să exagereze importanţa acestei răzvrătiri. Ştie cât de supus îi este cameramanul, chiar şi acum e sigură de supunerea lui. Ştie că o insultă pentru că vrea să fie ascultat, văzut, luat în seamă. O insultă pentru că e slab, pentru că nu are altă forţă decât grosolănia, vorbele agresive. Dacă l-ar iubi cât de cât, această explozie de neputinţă disperată ar trebui s-o mişte. Dar în loc să fie mişcată, simte o poftă nebună să ia la propriu tot ce spune el, să creadă în insultele lui, să se teamă de ele. De aceea îl fixează cu ochi ce vor să pară îngroziţi.

El vede teama de pe chipul ei şi se simte încurajat: de obicei, cel care se teme, care cedează, care-şi cere iertare este el; acum însă, când şi-a arătat forţa, furia, cea care tremură este, deodată, Immaculata. Închipuindu-şi că e gata să-şi recunoască slăbiciunea, să capituleze, ridică vocea şi continuă cu aceleaşi inepţii agresive şi neputincioase. Bietul de el, nu ştie că şi acum îi face jocul, că rămâne un obiect manipulat chiar şi acum, când crede că furia i-a redat forţa şi libertatea.

Ea îi spune: „Mă îngrozeşti. Eşti odios şi violent”, iar el nu ştie, sărmanul, că această sentinţă va rămâne definitivă şi că el, moale şi supus ca o cârpă, va deveni pentru vecie un violator, o brută agresivă.

„Mă îngrozeşti”, mai spune ea o dată şi fi împinge la o parte ca să iasă din cameră.

El o lasă să treacă, apoi se ia după ea, ca un maidanez în urma unei regine.

Nuditatea. Păstrez o tăietură dintr-un *Nouvel Observateur* (octombrie 1993); un sondaj: o mie două sute de oameni declaraţi de stânga au primit o listă cu două sute zece cuvinte, cu rugămintea de a le sublinia pe cele care îi emoţionau, pe care le considerau fascinante, atrăgătoare sau simpatice; cu câţiva ani în urmă se făcuse acelaşi sondaj: la vremea aceea, din cele două sute zece cuvinte, optsprezece fuseseră bifate de toţi oamenii de stânga, confirmând astfel o sensibilitate comună. Astăzi, cuvintele adorate au rămas doar trei. Doar trei cuvinte întrunesc unanimitatea stângii? O, ce fiasco! Ce decădere! Şi care sunt cele trei cuvinte? Ascultaţi: revoltă; roşu; nuditate. Revoltă şi roşu – nu-i de mirare. Uimitor este că, în afară de aceste două cuvinte, doar nuditatea îi mai mişcă pe oamenii de stânga, doar ea mai rămâne în patrimoniul lor simbolic comun. Asta e tot ce moştenim din măreaţa istorie de două secole inaugurată solemn de Revoluţia franceză, asta e tot ce moştenim de la Robespierre şi Danton, de la Jaurès şi Rosa Luxemburg, Lenin, Gramsci, Aragon şi Che Guevara? (Goliciunea? Pielea goală, sula goală, curul gol? Ăsta e ultimul drapel sub care ultimele detaşamente ale stângii simulează marşul lor cel mare prin veacuri?

Şi de ce nuditatea? Ce înseamnă pentru oamenii de stânga acest cuvânt bifat pe lista trimisă de un institut de sondaje?

Îmi amintesc alaiul de stângişti germani care în anii şaptezeci, pentru a protesta (împotriva unei centrale nucleare, a unui război, a puterii banului sau a mai ştiu eu ce) s-au dezbrăcat în pielea goală şi astfel, urlând, au mărşăluit pe străzile unui mare oraş german.

Ce voia să exprime nuditatea lor?

Ipoteza unu: nuditatea reprezenta pentru ei cea mai scumpă dintre libertăţi/ cea mai fragilă dintre toate valorile. Stângiştii germani au străbătut oraşul exhibându-şi sexul la fel cum creştinii persecutaţi mergeau la moarte purtând pe umeri o cruce de lemn.

Ipoteza doi: stângiştii germani nu voiau să arboreze simbolul nici unei valori ci, pur şi simplu, să şocheze un public pe care-l detestau. Să-l şocheze, să-l îngrozească, să-l indigneze. Să-l bombardeze cu balegă de elefant. Să-i verse în cap tot rahatul din univers.

Stranie dilemă: nuditatea reprezintă valoarea supremă – ori suprema necurăţenie, lansată în duşmani ca o bombă cu excremente?

Şi ce reprezintă ea pentru Vincent, care îi repetă lui Julie: „Dezbracă-te!”, şi adaugă: „Va fi un mare *happening* sub ochii nefutuţilor!”

Şi ce reprezintă ea pentru Julie, care, docilă şi chiar cu un anume zel, spune: „De ce nu?”, şi îşi descheie rochia.

34

Vincent e gol. Rămâne puţin uimit şi râde, un râs amestecat cu tuse adresat mai mult lui însuşi decât ei; e gol în marele spaţiu vitrat, fapt, pentru el, atât de insolit, că singurul lucru la care se poate gândi este bizareria situaţiei. Julie şi-a scos sutienul, apoi chiloţii, dar Vincent nu o vede cu adevărat: constată că e goală, dar fără să ştie cum e atunci când e goală. În urmă cu câteva clipe, să ne amintim, era obsedat de gaura curului ei: dar acum, când mătasea chiloţilor n-o mai ascunde, se mai gândeşte la ea? Nu. Gaura curului a dispărut din mintea lui. În loc să privească atent trupul dezgolit din faţa lui, în loc să se apropie, să-l cerceteze pe îndelete, să-l atingă poate, el îi întoarce spatele şi se aruncă în piscină.

Ciudat băiat, Vincent ăsta. Îi înfierează pe balerini, delirează pe tema lunii, iar el, în fond, e un sportiv. Plonjează în apă şi înoată. Pe dată, uită de propria-i goliciune, uită de goliciunea fetei, nu se mai gândeşte decât la înotul lui. Julie, care nu ştie să înoate, coboară prudent pe treptele piscinei, în spatele lui. Iar el nici nu întoarce capul s-o privească! Păcat: Julie e fermecătoare, pur şi simplu fermecătoare. Trupul ei pare iluminat; nu de pudoare, ci de altceva, la fel de frumos: de stângăcia unei intimităţi solitare, căci Julie e sigură că n-o priveşte nimeni (Vincent înoată cu capul sub apă); apa urcă la nivelul părului pubian şi i se pare rece, ar vrea să se scufunde, dar nu are curaj. S-a oprit şi ezită; apoi, prudent, mai coboară o treaptă, apa i se ridică până la buric; îşi înmoaie în apă mâna şi, cu un gest delicat, îşi udă sânii. Este o încântare s-o priveşti. Purul Vincent habar nu are ce se întâmplă, eu însă văd în sfârşit o nuditate care nu reprezintă nimic, nici libertate, nici impuritate, o nuditate dezbrăcată de orice semnificaţie, o nuditate

dezgolită, în sine, pură, aceea care-l vrăjeşte pe orice bărbat.

În sfârşit, Julie începe să înoate. Înoată cu capul înălţat stângaci deasupra apei, mult mai încet decât Vincent, care a făcut deja trei lungimi de bazin. Văzând-o că se apropie de trepte ca să iasă din apă, el se grăbeşte s-o ajungă din urmă. Sunt amândoi pe marginea piscinei când, din hol, aud nişte voci.

Excitat de proximitatea unor necunoscuţi pe care nu-i vede, Vincent începe să strige:

— O să te fut în cur! şi se repede la Julie cu o grimasă de faun.

Cum se face că în intimitatea plimbării nocturne n-a îndrăznit să-i şoptească nici cea mai mică obscenitate, iar acum, când riscă să-l audă toţi, urlă asemenea măscări?

Tocmai pentru că, pe nesimţite, a părăsit zona intimităţii. Cuvântul rostit într-un mic spaţiu închis înseamnă altceva decât acelaşi cu vânt răsunând într-un amfiteatru. Nu mai e un cuvânt pentru care să fie doar el responsabil, cuvânt adresat exclusiv partenerei, ci unul pe care vor să-l audă şi ceilalţi, cei care sunt acolo şi îi privesc. Ce-i drept, amfiteatrul e gol, însă chiar şi aşa, imaginat şi imaginar, potenţial şi posibil, publicul e prezent acolo, cu ei.

Ne putem întreba cine alcătuieşte acest public; nu cred că Vincent îi are în gând pe cei veniţi la congres; publicul care-l înconjoară acum e numeros, insistent, exigent, înfrigurat, curios, şi totodată imposibil de identificat, feţele nu au trăsături distincte; să fie oare publicul pe care îl visează balerinii? Publicul nevăzut? Cel din teoriile lui Pontevin? Omenirea întreagă? Un furnicar fără chipuri? O abstracţiune? Nu chiar dincolo de acest tumult anonim apar figuri concrete: Pontevin şi ceilalţi amici; toţi observă amuzaţi scena, îi observă pe Vincent, pe Julie, şi chiar pe necunoscuţii din jurul lor. Pentru ei strigă Vincent, admiraţia lor, aplauzele lor vrea el să le cucerească.

— Ba n-ai s-o faci! strigă Julie care habar n-are de Pontevin, dar care, şi ea, rosteşte fraza pentru cei care, deşi nu se văd, ar putea totuşi să fie acolo. Râvneşte şi ea admiraţia lor? Da, însă doar ca să-i fie pe plac lui Vincent. Doreşte aplauzele unui public necunoscut şi nevăzut pentru a câştiga iubirea bărbatului pe care l-a ales pentru noaptea aceasta şi poate, cine ştie, pentru multe altele. Julie aleargă în jurul piscinei şi sânii i se leagănă vesel în dreapta şi-n stânga.

Cuvintele lui Vincent sunt tot mai îndrăzneţe; doar caracterul

lor metaforic le voalează puţin viguroasa obscenitate.

— O să te trag în pulă şi o să te ţintuiesc de perete!

— Ba n-o să mă ţintuieşti!

— O să rămâi răstignită pe tavanul piscinei!

— Ba n-o să rămân!

— O să-ţi rup curul sub privirile universului!

— Ba n-o să-l rupi!

— Or să-ţi vadă toţi gaura curului!

— Ba n-o s-o vadă nimeni! strigă Julie.

În clipa aceea, vocile se aud din nou, proximitatea lor pare să îngreuneze pasul uşor al lui Julie, făcând-o să se oprească: începe să ţipe cu o voce stridentă, ca o femeie care, peste câteva clipe, va fi violată. Vincent o înşfacă şi cade cu ea pe jos. Julie îl priveşte cu ochii larg deschişi, aşteptând o penetrare pe care a hotărât deja s-o accepte. Desface picioarele, închide ochii. Întoarce uşor capul într-o parte.

35

Nu, nu a fost nicio penetrare. Nu a fost pentru că mădularul lui Vincent e mic cât un bumb, cât degetarul bunicii.

De ce-i atât de mic?

Îi pun întrebarea direct mădularului, care, sincer mirat, îmi răspunde: „Şi, mă rog, de ce n-aş fi mic? De ce-ar fi trebuit să cresc? Credeţi-mă, ideea asta chiar nu mi-a trecut prin cap! De unde să ştiu? Am asistat o dată cu Vincent la ciudata urmărire în jurul piscinei, nerăbdător să văd ce se întâmplă! M-am distrat de minime! Acum o să-l taxaţi pe bietul om de impotent! Vă rog! M-aş simţi teribil de vinovat şi ar fi nedrept: trăim într-o armonie perfectă şi, vă jur, nici imul dintre noi nu l-a dezamăgit vreodată pe celălalt. Am fost întotdeauna mândru de el – şi el de mine!”

Mădularul a spus adevărul. De altfel, Vincent nu e prea vexat de purtarea lui. Dacă i-ar face una ca asta în intimitatea apartamentului, nu l-ar ierta în veci. Aici însă, e gata să considere reacţia lui ca fiind rezonabilă şi chiar decentă. Se hotărăşte deci să ia lucrurile aşa cum sunt şi începe să simuleze coitul.

Nici Julie nu se simte frustrată sau umilită. Simte mişcările lui Vincent pe trupul ei şi nimic înăuntru, i se pare ciudat, dar, în definitiv, acceptabil, şi răspunde cu propriile-i mişcări la

vânzoleala amantului.

Vocile pe care le-au auzit adineaori s-au depărtat, dar în spaţiul sonor al piscinei răsună un zgomot nou: paşii unui alergător care trece chiar pe lângă ei.

Gâfâitul lui Vincent se accelerează şi creşte; rage şi grohăie în timp ce Julie emite gemete şi suspine, în parte pentru că trupul ud al lui Vincent o striveşte căzând repetat peste ea, în parte pentru că, în felul ăsta, vrea să răspundă la mugetele lui.

36

Zărindu-i în ultimul moment, savantul ceh nu i-a putut evita. Dar se face că nu i-a văzut şi încearcă să privească în altă parte. E tulburat încă nu cunoaşte bine viaţa din Occident. În comunism era exclus să faci amor pe marginea unei piscine, ca multe alte lucruri pe care acum va trebui să le înveţe cu răbdare. Ajuns de cealaltă parte a bazinului, simte totuşi dorinţa de a întoarce capul, de a privi o clipă cuplul în acţiune; îl roade o curiozitate: bărbatul care copulează are un trup bine făcut? Ce este mai util pentru cultura corporală, amorul fizic sau munca manuală? Totuşi, nevrând să fie luat drept voyeur, se abţine.

Se opreşte pe marginea opusă a bazinului şi începe să facă exerciţii: mai întâi aleargă pe loc ridicând genunchii cât mai sus; apoi se sprijină în mâini şi ridică picioarele în aer – o figură pe care gimnaştii o numesc echer în sprijin pe mâini; o ştie din copilărie şi o face la fel de bine ca pe vremuri; o întrebare îi vine în minte: câţi savanţi francezi o pot face ca el? Şi câţi miniştri? Şi-i imaginează, unul după altul, pe toţi miniştrii francezi ştiuţi după nume şi fotografii, încearcă să şi-i imagineze în această poziţie, stând în echilibru pe mâini. E mulţumit: aşa cum îi vede, suit neajutoraţi şi slabi. Repetă de şapte ori figura, apoi se lasă pe burtă şi face flotări.

37

Nici Julie, nici Vincent nu sunt atenţi la ce se petrece în jurul lor. Nu sunt exhibiţionişti, nu încearcă să se excite sub privirile altora, să surprindă acele priviri, să-i observe pe cei care-i observă; nu, ceea ce fac ei nu este o orgie, ci un spectacol, iar actorii, în timpul unui spectacol, preferă să evite privirea

spectatorilor. Julie, mai mult decât Vincent, se sileşte să nu vadă nimic; totuşi, privirea care tocmai s-a oprit pe chipul ei este prea grea ca să n-o simtă.

Înalţă ochii şi o vede: femeia este îmbrăcată într-o superbă rochie albă şi o priveşte fix; are o privire stranie, absentă şi totuşi grea, cumplit de grea; e grea ca disperarea, ca nehotărârea, iar sub această greutate Julie se simte ca paralizată. Mişcările i se încetinesc, se ofilesc, încetează; mai scoate câteva gemete, apoi tace.

Femeia în alb luptă cu o dorinţă intensă de a urla. Nu poate scăpa de această dorinţă, cu atât mai intensă cu cât cel pentru care vrea să urle nu o va auzi. Deodată, nu mai rezistă şi scoate un ţipăt, un ţipăt ascuţit, teribil.

Julie se trezeşte din năuceala ei, se ridică, îşi ia chiloţii, şi-i pune, se îmbracă la repezeală şi dispare în fugă.

Vincent e mai încet. Îşi adună de pe jos cămaşa, pantalonii, dar nu-şi vede nicăieri slipul.

La câţiva paşi în spatele lui, un bărbat în pijama stă neclintit ca o stană; nimeni nu-l vede şi nici el nu vede pe nimeni, concentrat cum e asupra femeii în alb.

38

Neputând accepta ideea că Berck a respins-o, Immaculatei i-a venit ideea absurdă să meargă să-l înfrunte, să-i apară în toată splendoarea frumuseţii ei albe (frumuseţea unei fiinţe pure e albă, nu-i aşa?), dar plimbarea pe coridoarele şi holurile castelului a fost un fiasco: Berck plecase, iar cameramanul s-a ţinut după ea, dar nu mut, ca o potaie umilă, ci vorbindu-i cu o voce tare şi enervantă. Immaculata a reuşit să atragă atenţia, dar o atenţie ostilă, batjocoritoare, astfel că a grăbit pasul; aproape alergând, a ajuns pe marginea piscinei unde, lovindu-se de un cuplu care făcea amor, a sfârşit prin a scoate acel ţipăt teribil.

Ţipătul a trezit-o: deodată, vede limpede capcana în care a intrat: în spate, urmăritorul, în faţă, apa. Înţelege că din această încercuire nu există scăpare; că singurul gest raţional ce-i rămâne este un gest necugetat; cu toată forţa voinţei, alege aşadar gestul necugetat: face doi paşi înainte şi sare în apă.

Felul în care a sărit e destul de ciudat: spre deosebire de Julie,

ea ştie să plonjeze; totuşi a căzut în apă cu picioarele înainte, cu braţele desfăcute dizgraţios.

Orice gest, dincolo de rolul său practic, are o semnificaţie ce depăşeşte intenţia celui care îl face; când un om în costum de baie se aruncă în apă, gestul lui exprimă bucuria, chiar dacă înotătorul ar fi nefericit. Când cineva sare în apă îmbrăcat e cu totul alt lucru: nu sare îmbrăcat în apă decât cel care vrea să se înece; iar cel care vrea să se înece nu sare cu capul înainte; acela se lasă să cadă: aşa a hotărât limbajul imemorial al gesturilor. Iată de ce, deşi înotătoare excelentă, Immaculata nu a putut sări în apă, cu rochia ei superbă, altfel decât într-un mod lamentabil.

Fără nici un motiv raţional, Immaculata este acum în apă; este în apă, iar sensul gestului ei îi umple sufletul puţin câte puţin; simte că îşi trăieşte sinuciderea, înecul, iar tot ce va face de acum înainte va fi un balet, o pantomimă prin care gestul ei tragic îi va prelungi vorbele mute.

Immaculata cade în apă, dar iese repede la suprafaţă. În locul acela piscina nu e adâncă, apa îi ajunge la talie; rămâne câteva clipe în picioare, cu capul drept, cu pieptul înainte. Apoi se cufundă din nou. Eşarfa pe care o poartă se desprinde şi pluteşte în urmă ca amintirile în urma morţilor. Se mai înalţă o dată, cu capul puţin lăsat pe spate, cu braţele desfăcute; ca şi cum ar vrea să alerge, înaintează câţiva paşi spre partea în care piscina se adânceşte, apoi se cufundă din nou. Înaintează astfel ca un animal acvatic, ca un răţoi mitologic ce-şi vâră capul sub apă şi apoi îl scoate din nou, ceva mai departe. Mişcările ei celebrează dorinţa de a se înălţa şi a trăi, sau de a pieri în adâncul apei.

Bărbatul în pijama cade brusc în genunchi şi începe să plângă:

— Întoarce-te, întoarce-te, sunt un criminal, sunt un criminal, întoarce-te!

39

De cealaltă parte a piscinei, acolo unde apa este adâncă, savantul ceh face flotări şi priveşte uluit: mai întâi, a crezut că noii sosiţi veneau să se alăture cuplului care făcea amor şi că avea să asiste, în fine, la una din acele orgii legendare despre

care auzise pe vremea când muncea pe şantierele puritanului imperiu comunist. Din pudoare, a crezut chiar că, în aceste circumstanţe, ar trebui să părăsească scena coitului colectiv şi să urce în camera lui. Pe urmă ţipătul femeii i-a sfâşiat urechile şi a rămas blocat, cu mâinile întinse, fără să-şi poată continua exerciţiile deşi făcuse doar optsprezece flotări. Sub ochii lui, femeia în rochie albă a căzut în apă; în urma ei încep să plutească o eşarfă şi câteva flori artificiale, albastre şi roz.

Nemişcat, cu inima bătând de emoţie, savantul ceh înţelege în fine că femeia vrea să se înece: se sileşte să rămână cu capul sub apă, dar, neavând destulă voinţă, iese la suprafaţă de fiecare dată. Savantul ceh asistă la o sinucidere cum nu şi-ar fi putut imagina vreodată. Femeia pare bolnavă, rănită sau urmărită: rând pe rând, se ridică la suprafaţă şi iar dispare sub apă; precis nu ştie să înoate; pe măsură ce înaintează, se cufundă în apa care curând o va acoperi, iar femeia va muri sub privirea pasivă a unui bărbat care, îngenuncheat pe marginea piscinei, o observă şi plânge.

Savantul ceh nu mai poate să şovăie: se ridică şi, cu picioarele îndoite, cu braţele întinse înapoi, se pregăteşte să plonjeze.

Bărbatul în pijama a uitat de femeie, fascinat de statura diformă şi stranie a unui necunoscut înalt, puternic, care, pe cealaltă margine a bazinului, se pregăteşte să intervină într-o dramă care nu-l priveşte, o dramă pe care bărbatul în pijama o păstrează gelos doar pentru el şi femeia iubită. Căci o iubeşte, cine s-ar putea îndoi, ura lui e trecătoare; n-ar putea s-o urască de-adevăratelea, durabil, chiar dacă ea îl face să sufere. Ştie că Immaculata acţionează sub imperiul unei sensibilităţi iraţionale şi aprige, o sensibilitate fabuloasă pe care el o venerează, chiar dacă n-o înţelege. A acoperit-o cu insulte, e drept, însă în forul lui lăuntric rămâne convins că e nevinovată şi că adevăratul vinovat pentru cearta lor e altcineva. Nu ştie cine, nu ştie unde se află, dar e gata să-l sfâşie. În această stare de spirit, se uită la bărbatul aplecat sportiv deasupra apei; priveşte ca hipnotizat trupul puternic, musculos şi disproporţionat, cu coapse mari feminine şi pulpe groase, stupide, un trup absurd întrupând parcă injustiţia. Nu ştie nimic despre străin, însă, orbit de suferinţă, vede în acest monument de urâţenie imaginea nefericirii sale inexplicabile şi simte că-l urăşte cu o ură

neîmpăcată.

Savantul ceh plonjează şi, din câteva mişcări, se apropie de femeie.

— Să nu te atingi de ea! urlă bărbatul în pijama şi sare la rândul lui în apă.

Savantul e la doi metri de femeie; atinge deja cu piciorul fundul bazinului.

Bărbatul în pijama înoată spre el şi urlă din nou:

— Las-o! Nu te atinge de ea!

Savantul ceh susţine trupul femeii care, cu un suspin, se lasă moale în braţele lui.

Bărbatul în pijama a ajuns lângă el:

— Las-o, ori te ucid!

Nu vede, printre lacrimi, decât o siluetă diformă. Apucă un umăr şi zgâlţâie violent. Savantul se datină, femeia îi cade din braţe. Nici unul dintre bărbaţi nu se mai ocupă de femeie, care înoată spre treptele bazinului şi urcă pe margine. Savantul vede ochii plini de ură ai bărbatului în pijama; aceeaşi ură se aprinde şi în privirea lui.

Bărbatul în pijama nu se mai abţine şi îl loveşte.

Savantul simte o durere în gură. Pipăie cu limba un dinte din faţă, constată că se clatină. E dintele pe care un dentist praghez i-l înşurubase cu migală în rădăcină, fixând de el dinţii artificiali din jur; dentistul îi explicase insistent că dintele acela servea de sprijin pentru ceilalţi şi că, dacă-l pierde, nu mai scapă de fatalitatea protezei dentare, care îl îngrozeşte pe savantul ceh. Pipăie dintele cu limba şi devine livid, mai întâi de spaimă, apoi de furie. Întreaga viaţă i se perindă înaintea ochilor care, a doua oară în aceeaşi zi, i se umplu de lacrimi; da, plânge, iar în adâncul acestui plâns încolţeşte o idee: a pierdut totul, nu i-au mai rămas decât muşchii; dar muşchii, amărâţii ăştia de muşchi, la ce-i folosesc? Această întrebare acţionează ca un resort, braţul drept zvâcneşte într-o mişcare teribilă: rezultă o palmă, o palmă grea ca disperarea unei plăci dentare, ca jumătate de veac de orgii pătimaşe pe marginea tuturor piscinelor din Franţa. Bărbatul în pijama dispare sub apă.

Căderea lui a fost atât de rapidă, atât de categorică, încât savantul crede că l-a ucis; după o clipă de buimăceală, se apleacă, îl ridică, îi pălmuieşte uşor; bărbatul deschide ochii, privirea lui goală fixează silueta diformă, apoi se smulge şi

înoată spre treptele bazinului ca să ajungă la femeie.

40

Stând pe vine pe marginea piscinei, ea l-a privit atent pe bărbatul în pijama, a privit lupta şi căderea lui. Apoi, când îl vede ieşit din piscină, se ridică şi porneşte spre uşă fără a privi înapoi, însă destul de încet pentru ca el s-o poată urma. Astfel, fără o vor bă, uzi leoarcă, străbat holul (rămas pustiu, de mult), o iau pe coridoare şi ajung în cameră. Hainele şiroiesc de apă, ei tremură de frig, trebuie să se schimbe.

Şi apoi?

Ce, şi apoi? O să facă amor, păi ce aţi crezut? În noaptea asta vor rămâne tăcuţi, femeia o să geamă doar, ca una care a fost nedreptăţită. Astfel totul va putea să continue, iar premiera din seara aceasta va fi reluată în zilele şi săptămânile următoare. Pentru a dovedi că este mai presus de orice vulgaritate, de lumea comună pe care o dispreţuieşte, ea îl va face să-i cadă iar în genunchi, el se va recunoaşte vinovat, va plânge, ea va deveni şi mai rea, îi va pune coame în văzul lumii, îl va face să sufere, el se va răzvrăti şi, hotărât să facă ceva monstruos, va profera grosolănii, ameninţări, va sparge o vază, va urla injurii oribile, ea va simula frica, îl va acuza de viol şi brutalitate, el va cădea iar în genunchi, apoi va primi îngăduinţa să se culce cu ea şi totul va continua la fel, săptămâni, luni, ani în şir, o veşnicie.

41

Cât despre savantul ceh, cu limba lipită de dintele care se clatină, el îşi spune: uite ce rămâne din toată viaţa mea: un dinte care se clatină şi spaima că va trebui să port placă. Nimic altceva? Chiar nimic? Nimic. Într-o iluminare subită, trecutul său nu-i mai apare ca o aventură sublimă, bogată în evenimente dramatice şi unice, ci ca o parte infimă dintr-un şuvoi de evenimente confuze care au măturat planeta cu o viteză ce le face de neînţeles, aşa că Berck va fi avut dreptate să-l creadă ungur sau polonez, poate chiar este ungur, polonez, turc, rus, sau chiar un copil muribund din Somalia. Când lucrurile se petrec prea repede, nimeni nu poate fi sigur de nimic, de absolut nimic, nici măcar de el însuşi.

Evocând noaptea Doamnei de T., am amintit ecuaţia bine ştiută din primele capitole ale manualului de matematică existenţială: viteza creşte direct proporţional cu intensitatea uitării. Din această ecuaţie se pot deduce diverse corolare, de pildă aceasta: epoca noastră se închină la demonul vitezei şi de aceea uită atât de uşor de ea însăşi. Prefer să inversez această afirmaţie şi să spun: epoca noastră e obsedată de dorinţa de a uita, şi pentru a-şi satisface această dorinţă se închină la demonul vitezei; grăbeşte pasul pentru a ne face să înţelegem că nu vrea să ne amintim de ea; că este obosită de ea însăşi; scârbită de ea însăşi; că vrea să stingă flacăra firavă a memoriei.

Dragul meu compatriot, tovarăşe, descoperitor al faimoasei *musca pragensis,* eroic muncitor pe schele, nu vreau să mai sufăr văzându-te acolo, în apă! Ai să răceşti! Prietene! Frate! Nu te mai chinui. Ieşi o dată! Du-te şi culcă-te. Bucură-te că lumea a uitat de tine. Înfofoleşte-te în şalul blândei amnistii generale. Nu te mai gândi la râsul care te-a rănit, nu mai există, râsul acela nu mai există, cum nu există anii petrecuţi pe schele, nici gloria ta de persecutat. În castel e pace, deschide fereastra şi mireasma arborilor va umple camera. Respiră. Sunt castani bătrâni de trei secole. Freamătul lor e acelaşi pe care l-au auzit Doamna de T. Şi cavalerul ei când s-au iubit în pavilionul care se vedea de la fereastra ta, dar pe care tu n-o să-l vezi pentru că, vai, a fost distrus cincisprezece ani mai târziu, în timpul Revoluţiei de la 1789, iar tot ce a rămas din el sunt cele câteva pa gini scrise de Vivant Denon, pe care tu nu le-ai citit şi, foarte probabil, n-o să le citeşti niciodată.

42

Vincent nu şi-a mai găsit slipul, şi-a tras pantalonii şi cămaşa pe trupul ud şi a început să alerge după Julie. Ea însă era prea rapidă, el prea încet. Vincent străbate coridoarele pustii şi constată că fata a dispărut. Nu ştie unde e camera ei, înţelege că nu are şanse, dar continuă să rătăcească pe coridoare sperând că o uşă se va deschide şi îi va auzi vocea: „Vino, Vincent, vino.” Dar toată lumea doarme, nu se aude niciun zgomot şi toate uşile rămân închise. Vincent şopteşte: „Julie, Julie!”, apoi ridică vocea, îşi urlă şoaptele, dar nu-i răspunde

decât liniştea. Şi-o imaginează pe Julie. Îşi imaginează chipul ei pe care luna l-a făcut diafan. Apoi gaura curului. Ah, a fost atât de aproape, goală, iar el a stricat totul. Nu a atins-o, nu a văzut-o. Teribila imagine îi revine în minte, iar bietul lui mădular se trezeşte, se scoală, ah, se scoală inutil, absurd şi imens.

Revenit în camera lui, Vincent se prăbuşeşte pe un scaun, iar tot ce are în minte este dorinţa pentru Julie. Ar face orice ca s-o regăsească, dar nu mai e nimic de făcut. Mâine dimineaţă, când Julie va veni la micul dejun, el va fi, vai, la Paris, la birou. Nu-i ştie adresa, nici numele de familie, nici locul de muncă, nimic. Vincent e singur cu imensa lui disperare, materializată în mărimea absurdă a mădularului său.

În urmă cu mai puţin de un ceas, mădularul acesta dovedea un lăudabil bun-simţ păstrând nişte dimensiuni decente, situaţie pe care, într-un discurs remarcabil, a justificat-o cu argumente ce ne-au im presionat pe toţi; acum însă, mă îndoiesc de judecata acestui mădular care, iată, şi-a pierdut orice bun-simţ; fără niciun motiv scuzabil, se ridică împotriva universului ca *Simfonia a noua* de Beethoven, care, în faţa omenirii lugubre, continuă să-şi urle oda bucuriei.

43

Vera se trezeşte pentru a doua oară.

— Chiar crezi că e cazul să dai radioul la maxim? M-ai trezit.

— Dar nu ascult radioul. Iar locul ăsta e cel mai liniştit de pe pământ.

— Ba da, ai ascultat radioul şi nu-i frumos din partea ta. Încercam să dorm.

— Îţi jur!

— Şi pe deasupra *Oda bucuriei*! Cum poţi să mai asculţi o chestie atât de imbecilă?

— Iartă-mă. Imaginaţia mea e de vină.

— Imaginaţia ta? Ce, ai scris tu *Simfonia a noua*? Începi să te crezi Beethoven?

— Nu, nu asta voiam să spun.

— Simfonia asta nu mi s-a părut niciodată mai insuportabilă, mai deplasată, mai agasantă, de o grandilocvenţă mai puerilă, de o vulgaritate mai prostească şi mai naivă. Nu mai suport. Zău, e culmea. Castelul ăsta e bântuit, nu mai rămân nici un

minut în plus. Să plecăm, te rog. De altfel se face ziuă.

Şi Vera părăseşte patul.

44

S-a luminat de zi. Mă gândesc la scena finală a nuvelei lui Vivant Denon. Noaptea de dragoste în alcovul secret al castelului s-a terminat la sosirea unei cameriste, confidenta, care le anunţă amanţilor ivirea zorilor. Cavalerul se îmbracă la iuţeală, iese din încăpere, dar se rătăceşte pe coridoarele castelului. De teamă să nu se trădeze, preferă să iasă în parc şi să se plimbe ca un om care, chipurile, s-a trezit foarte devreme, după un somn excelent. Cu mintea încă tulbure, încearcă să priceapă ce s-a întâmplat de fapt: să fi rupt Doamna de T. Relaţia cu amantul ei, Marchizul? E pe cale s-o rupă? Sau nu voia decât să-l pedepsească? Ce va urma după noaptea abia încheiată?

Absorbit de întrebările lui, îl vede deodată pe iubitul Doamnei de T., Marchizul. Tocmai a sosit la castel şi se grăbeşte spre cavaler: „Cum a fost?” întreabă el nerăbdător.

Urmează un dialog care îl luminează, în sfârşit, pe cavaler: atenţia soţului trebuia abătută spre un fals amant, rol care-i revenise lui. Un rol nu prea plăcut, un rol mai degrabă ridicol, spune Marchizul râzând. Şi vrând parcă să-l răsplătească pe cavaler pentru sacrificiul lui, îi face câteva confidenţe: Doamna de T. Este o femeie adorabilă şi mai ales de o fidelitate fără pereche. Are un singur cusur: răceala fizică.

Revin amândoi în castel pentru a-l saluta pe soţ. Acesta, binevoitor cu Marchizul, îl tratează cu dispreţ pe cavaler: îi recomandă să plece cât mai repede, iar Marchizul, amabil, îi oferă trăsura lui.

Marchizul şi cavalerul îi fac apoi o vizită Doamnei de T. Care, la sfârşitul întrevederii, reuşeşte să-i spună cavalerului câteva cuvinte afectuoase; iată-le, aşa cum le redă nuvela: „Acum, iubirea dumneavoastră vă cheamă; iar cea pe care o iubiţi e demnă de ea. […] Adio, încă o dată. Sunteţi fermecător…

Să nu-i spuneţi Contesei nimic. Aş vrea să rămânem prietene.”

„Aş vrea să rămânem prietene.” Sunt ultimele cuvinte pe care Doamna de T. I le spune amantului său.

Urmează apoi finalul povestirii: „Am urcat în trăsura care mă aştepta. Am căutat morala acestei întâmplări şi... n-am găsit niciuna.”

Morala totuşi există, întrupată de Doamna de T.: şi-a minţit soţul, l-a minţit pe Marchiz, l-a minţit pe tânărul cavaler. Ea şi nu altcineva este adevăratul discipol al lui Epicur. Complice delicată a plăcerii. Mincinoasă blândă şi protectoare. Preoteasă a fericirii.

45

Întâmplarea e povestită de cavaler, la persoana întâi. Nu ştie ce gândeşte cu adevărat Doamna de T., iar despre propriile lui sentimente şi gânduri vorbeşte puţin. Lumea lăuntrică a celor două personaje rămâne în întuneric sau în penumbră.

În zori, când Marchizul i-a vorbit despre răceala amantei sale, cavalerul a râs pe sub mustaţă, căci femeia îi dovedise contrariul. Dar e singura lui certitudine, alta nu are. Ce a fost pentru Doamna de T. Noaptea de dragoste petrecută cu el: simplă rutină, sau o aventură extraordinară, chiar unică? A tulburat-o, sau a lăsat-o rece? A făcut-o să se simtă geloasă pe Contesă? Ultimele ei cuvinte, prin care-l îndemna pe cavaler să-şi păstreze relaţia cu Contesa, erau sincere sau dictate de o simplă nevoie de securitate? Ce va simţi după plecarea cavalerului: nostalgie, sau indiferenţă?

Cât despre cavaler: în zori, când Marchizul l-a luat peste picior, i-a dat un răspuns spiritual, izbutind să rămână stăpân pe situaţie. Dar cum s-a simţit cu adevărat? Şi cum se va simţi după ce va părăsi castelul? La ce se va gândi? La plăcerea trăită, sau la reputaţia lui de tinerel ridicol? Se va simţi învingător sau învins? Fericit sau nefericit?

Cu alte cuvinte: poţi să fii fericit trăind în plăcere şi pentru plăcere? Idealul hedonismului este realizabil? Există măcar un licăr de speranţă?

46

Vincent e mort de oboseală. Ar vrea să se lungească în pat şi să doarmă, dar riscă să nu se trezească la timp. Trebuie să plece în cel mult o oră, nu mai târziu. Stând pe un scaun, îşi înfundă pe cap casca de motociclist, cu gândul că greutatea ei Ü

va împiedica să aţipească. Totuşi, să aştepte cu o cască pe cap şi să nu poată dormi i se pare absurd. Se ridică, hotărât să plece.

Iminenţa plecării îi aduce în minte imaginea lui Pontevin. Ah, Pontevin! O să-i pună o mie de întrebări. Ce trebuie să-i povestească? Dacă îi spune tot ce s-a întâmplat, se va distra, e sigur, şi toată gaşca împreună cu el. E amuzant când povestitorul joacă rolul comic în propria lui povestire. De altfel, nimeni nu ştie s-o facă mai bine decât Pontevin. Ca atunci, bunăoară, când povesteşte istoria cu dactilografa pe care a luat-o de păr pentru că a confundat-o cu altă femeie. Atenţie totuşi! Pontevin e viclean! Toţi îşi imaginează că istorioara lui comică ascunde un adevăr cu mult mai măgulitor. Ascultătorii îi pizmuiesc pentru iubita care-i cere să fie brutal şi îşi imaginează, invidioşi, o dactilografă drăguţă cu care numai el ştie ce face. Vincent însă, dacă va povesti despre amorul mimat pe marginea piscinei, va fi crezut şi toţi vor râde de el şi de eşecul lui.

Se învârte prin cameră ca un leu în cuşcă şi încearcă să retuşeze puţin povestea, s-o remodeleze, să adauge câteva accente. Primul lucru pe care îi face e să transforme coitul mimat în imul real. Îşi imaginează oamenii care coboară la piscină, uimiţi şi fascinaţi de îndrăzneala lor; toţi se dezbracă febril, unii îi privesc, alţii îi imită, iar când Vincent şi Julie văd în jur o superbă copulaţie colectivă în plină desfăşurare, privesc câteva clipe perechile în acţiune, apoi, cu un rafinat simţ al punerii în scenă, se ridică şi pleacă, asemeni unor demiurgi după ce au creat lumea. Pleacă aşa cum s-au întâlnit, fiecare pe drumul lui, spre a nu se mai vedea niciodată.

„Spre a nu se mai vedea niciodată” – abia i-au trecut prin minte aceste cuvinte lugubre, că mădularul se trezeşte din nou; iar lui Vincent îi vine să se dea cu capul de pereţi.

Iată un lucru ciudat: în timp ce inventa scenele de orgie, sinistra excitaţie îl părăsea; în schimb, când se gândeşte la adevărata Julie, cea absentă, e din nou excitat nebuneşte. Se agaţă deci de orgia lui fictivă, şi-o imaginează, şi-o povesteşte iar şi ian el şi Julie fac dragoste, perechile sosesc, îi privesc, se dezbracă şi cutând, în jurul piscinei, nu vezi decât tălăzuirea unei copulaţii multiple. În fine, după ce-şi repetă de câteva ori acest filmuleţ pornografic, Vincent se simte mai bine, mădularul

devine mai rezonabil, aproape împăcat.

Se imaginează la Café Gascon: amicii îl ascultă, Pontevin tace, Machu îşi exhibă fermecătorul surâs de idiot, Goujard îşi plasează remarcile erudite. În chip de concluzie, le va spune: „Prieteni, am regulat pentru voi, mădularele voastre erau acolo, la acea orgie superbă! Am fost împuternicitul vostru, ambasadorul vostru, delegatul cu futaiul, mădularul mercenar, am fost un mădular la plural!”

Umblă prin cameră şi repetă de câteva ori, cu voce tare, ultima frază. Mădular la plural, da, excelentă găselniţă! apoi (sâcâitoarea excitaţie a dispărut de tot) îşi ia geanta şi iese.

47

Vera s-a dus să plătească la recepţie, eu cobor cu bagajul la maşina noastră parcată în curte. Cu regretul că tocita *Simfonie a noua* i-a stricat somnul şi ne-a grăbit plecarea din locul în care mă simţeam atât de bine, arunc în jur o privire nostalgică. Peronul castelului. Aici a apărut soţul, politicos şi glacial, ca să-şi întâmpine nevasta însoţită de tânărul cavaler, când cei doi au sosit cu caleaşca, la căderea nopţii. Şi tot aici, peste vreo zece ore, a ieşit cavalerul, de data asta singur, nepetrecut de nimeni.

După ce uşa apartamentului Doamnei de T. Se închide în urma lui, cavalerul aude râsul Marchizului, urmat de un alt râs, feminin. Preţ de o clipă, răreşte pasul: de ce râd? Râd de el? apoi nu vrea să mai audă nimic şi se îndreaptă direct spre ieşire; totuşi, în sufletul lui, încă aude râsul acela; nu poate să scape de el şi, într-adevăr, nu va scăpa niciodată. Îşi aminteşte fraza Marchizului: „Simţi cât de comic e rolul tău?” în zori, când i-a pus această întrebare răutăcioasă, pe faţa cavalerului n-a tresărit un muşchi. Ştia că-i pusese coame Marchizului şi, înveselit, şi-a zis că Doamna de T. Se pregătea să-l părăsească (şi atunci, negreşit, avea s-o revadă), ori că voia să se răzbune pe el, şi atunci iarăşi o va revedea (căci cine se răzbună azi se va mai răzbuna şi mâine). Aşa credea în urmă cu mai puţin de o oră. Dar după ultimele cuvinte ale Doamnei de Tv totul devine clar: noaptea lor de iubire nu va fi urmată de altele. Totul se va opri aici.

Cavalerul iese din castel în singurătatea glacială a dimineţii; îşi spune că tot ce-i rămâne din noaptea aceasta e râsul celor

doi: povestea va circula, iar el va ajunge un personaj comic. Şi nicio femeie, se ştie, nu-şi doreşte un bărbat comic. Fără să-i ceară încuviinţarea, i-au pus pe cap o tichie cu urechi de măgar, iar el nu se simte destul de puternic ca s-o poarte. Aude în suflet vocea revoltei, care-l îndeamnă să dea în vileag întâmplarea, s-o povestească aşa cum a fost cu adevărat, s-o spună cu voce tare lumii întregi.

Dar ştie că nu va avea puterea s-o facă. Să fii mitocan este mai rău decât să fii ridicol. Nu o poate trăda pe Doamna de T. Şi nu o va trăda.

48

Vincent iese în curte pe altă uşă, mai discretă, ce duce la recepţie. Nu încetează să-şi spună povestea cu orgia de la piscină, dar nu pentru efectul ei calmant (excitaţia l-a părăsit de tot), ci ca să scape de amintirea insuportabil de dureroasă a lui Julie. Ştie că doar povestea născocită îl poate face să uite ceea ce s-a întâmplat cu adevărat. Ar vrea să povestească neîntârziat şi cu voce tare noua poveste, s-o transforme într-o fanfară solemnă care va anula jalnica simulare de coit din cauza căreia a pierdut-o pe Julie.

„Am fost un mădular la plural”, îşi repetă el şi, drept răspuns, aude râsul complice al lui Pontevin, vede surâsul fermecător al lui Machu care-i va spune: „Eşti un mădular la plural şi de-acum înainte n-o să-ţi mai spunem decât Domnul Mădular-la-plural.” Ideea îl flatează şi Vincent surâde.

Îndreptându-se spre motocicleta parcată în cealaltă parte a curţii, vede un bărbat, puţin mai tânăr decât el, îmbrăcat în costum de epocă, şi care vine ta direcţia lui. Vincent îl priveşte fix, uluit. Se pare că noaptea asta bizară l-a năucit de tot: nu poate să-şi explice logic această apariţie. Să fie un actor ta costum de epocă? Să aibă vreo legătură cu dama de la televiziune? Poate că au filmat ieri, la castel, un clip publicitar. Când însă îi întâlneşte privirea, Vincent vede ta ochii lui o uimire sinceră, deplină, cum niciun actor n-ar fi în stare să mimeze vreodată.

49

Tânărul cavaler îl priveşte pe necunoscut. Obiectul de pe cap, mai ales, îi atrage atenţia. Cu asemenea căşti, pare-se, mergeau la război cavalerii de acum două-trei veacuri. Dar şi mai surprinzătoare e lipsa de eleganţă a bărbatului. Un pantalon lung, larg, fără nicio formă, cum doar ţăranii foarte săraci ar putea să poarte. Sau, poate, călugării.

Cavalerul se simte obosit, la capătul puterilor, aproape i se face rău. Poate că nu s-a trezit, poate visează, poate deliriază. Totuşi, bărbatul e chiar lângă el, deschide gura şi rosteşte o frază care-i sporeşte uimirea:

— Eşti din secolul al XVIII-lea?

Întrebarea e stranie, absurdă, dar felul în care a fost rostită e şi mai straniu, şi mai absurd: bărbatul are o intonaţie necunoscută, ai zice că e solul unui regat străin, care a învăţat franceza din cărţi. Această intonaţie, această pronunţie bizare îl fac pe cavaler să creadă că, într-adevăr, străinul ar putea veni din alt timp.

— Da, dar tu? îl întreabă el.

— Eu? Din secolul XX. Apoi adaugă: Sfârşitul secolului XX. Şi mai spune: Am trăit o noapte minunată.

Fraza îi frapează pe cavaler:

— Şi eu, spune el.

Şi-o imaginează pe Doamna de T. Şi, brusc, simte pentru ea un val de recunoştinţă. Dumnezeule, cum a putut să pună la inimă râsul Marchizului? De parcă asta ar fi important, şi nu frumuseţea nopţii pe care a trăit-o, frumuseţe care continuă să-l îmbete, de vreme ce, iată, vede fantome, confundă visul cu realitatea, se crede azvârlit din timpul său.

Bărbatul cu cască repetă, cu intonaţia lui stranie:

— Am trăit o noapte minunată.

Cavalerul clatină din cap, parcă i-ar spune: da, prietene, te înţeleg. Cine te-ar putea înţelege mai bine? Apoi, în sinea lui: a jurat să fie discret, deci nu va putea povesti nimănui, niciodată, ce a trăit. Dar o indiscreţie după două sute de ani mai este o indiscreţie? Dumnezeul libertinilor, îşi spune el, i l-a trimis pe omul ăsta anume ca să-i poată vorbi; ca să poată fi indiscret fără să-şi calce jurământul; ca să poată plasa un moment din viaţa lui undeva, în viitor; să-l proiecteze în eternitate; să-l transforme în veşnicie.

— Chiar eşti din secolul al XX-lea?

— Da, bătrâne. Un secol în care se petrec lucruri extraordinare. Libertatea moravurilor. Am trăit, îţi repet, o noapte formidabilă.

— Şi eu, mai spune o dată cavalerul, şi e gata să i-o povestească.

— O noapte stranie, foarte stranie, fabuloasă, continuă bărbatul cu cască fixându-l cu o privire grea, insistentă.

În ochii lui, cavalerul citeşte dorinţa de a vorbi numaidecât. Ceva, în această nerăbdare, îi displace, înţelege că graba de a vorbi e dublată de im total dezinteres pentru povestea celuilalt. Cavalerul se răceşte pe dată, îşi pierde orice chef de confidenţe şi, drept urmare, nu mai vede nici un motiv de a lungi discuţia.

Simte iarăşi un val de oboseală. Îşi trece mâna peste faţă şi miroase parfumul de dragoste pe care Doamna de T. I l-a lăsat pe degete. Acest parfum îl face nostalgic; vrea să fie singur în trăsura care-l va duce spre Paris într-o călătorie molcomă, visătoare.

50

Lui Vincent, bărbatul în costum de epocă i se pare foarte tânăr şi deci aproape obligat să asculte cu interes confidenţele celor mai vârstnici. Când i-a repetat de două ori „am trăit o noapte minunată” iar celălalt i-a răspuns „şi eu”, a crezut că-i citeşte pe chip curiozitatea; pe urmă însă, brusc, inexplicabil, curiozitatea s-a stins, înlocuită de o răceală aproape arogantă. Atmosfera amicală propice destăinuirilor a ţinut cel mult un minut, apoi s-a risipit.

Vincent priveşte iritat costumul tânărului. La urma urmei, cine-i bufonul ăsta? Poartă pantofi cu catarame de argint, pantalon alb mulat pe picior şi pe fese; pieptul îi este împodobit cu indescriptibile jabouri, dantele şi catifele. Vincent întinde două degete, apucă panglica legată la gât şi o priveşte cu un surâs ce vrea să exprime o admiraţie parodică.

Familiaritatea acestui gest îl înfurie pe tânărul în costum de epocă. Chipul i se crispează, plin de ură. Îşi leagănă mâna dreaptă viind parcă să-l pălmuiască pe mitocan. Vincent lasă panglica şi face un pas îndărăt. Tânărul îl priveşte cu dispreţ, apoi se întoarce şi pleacă spre trăsură.

Dispreţul străinului îl azvârle pe Vincent înapoi, la zbuciumul

lui. Dintr-odată, se simte slab. Ştie că nu va povesti nimănui povestea cu orgia. Nu va avea puterea să mintă. E prea trist ca să mintă. Are o singură dorinţă: să uite cât mai repede noaptea asta ratată, s-o radă, s-o şteargă, s-o anuleze – şi dintr-odată simte o mistuitoare sete de viteză.

Grăbeşte pasul, hotărât, spre motocicletă, motocicleta lui pe care o doreşte, pe care o adoră, pe care va încăleca şi va uita totul, pe care va uita de el însuşi.

51

Vera vine şi se aşază în maşină lângă mine. Îi spun:

— Uite, acolo, priveşte.

— Unde?

— Acolo! E Vincent! Nu-l recunoşti?

— Vincent? Cel care încalecă pe motocicletă?

— Da. Mă tem că va goni prea tare. Chiar mă tem pentru el.

— Îi place viteza? Şi lui?

— Doar uneori. Dar astăzi va goni ca un nebun.

— Castelul ăsta e bântuit. O să le poarte ghinion tuturor. Te rog, porneşte!

— Aşteaptă o clipă.

Vreau să-l admir pe cavalerul meu care se îndreaptă încet spre trăsură. Vreau să savurez ritmul paşilor săi: cu cât înaintează, cu atât păşeşte mai rar. Cred că recunosc, în această lentoare, o pecete a fericirii.

Vizitiul îl salută; cavalerul se opreşte, îşi duce degetele la nas, apoi urcă, se aşază, se cuibăreşte într-un colţ, cu picioarele întinse comod, trăsura se pune în mişcare; curând cavalerul va aţipi, apoi se va trezi şi, în timpul rămas, va încerca să se bucure cât mai mult de noaptea care, inexorabil, se topeşte în lumina zorilor.

Nu va urma nimic.

Şi nimeni nu va auzi povestea.

Te rog, prietene, fii fericit. Am vaga impresie că singura noastră speranţă depinde de puterea ta de a fi fericit.

Trăsura a dispărut în ceaţă iar eu pornesc la drum.

Redactor
DOINA JELA
Tehnoredactor
MANUELA MĂXINEANU
Corector
ELENA STUPARU

Apărut 2004